

नेपालमा रबर खेती वस्तुस्थिति अध्ययन

विस्तृत प्रतिवेदन

प्रकाशक

कृषि विकास मन्त्रालय

कृषि विभाग

बाली विकास निर्देशनालय

राष्ट्रिय औद्योगिक बाली विकास कार्यक्रम

हरिहरभवन, ललितपुर,

२०७०

प्राक्कथन

रबर एक महत्वपूर्ण उच्च मूल्यको बालीको रूपमा देखा परेको छ । यसबाट प्राप्त हुने प्राकृतिक रबर, काठ र रबर मह उच्च स्तरीय उत्पादन हुन् । नेपालमा साना तथा मझौला कृषक पनि यसमा संलग्न भएकाले ठूलो सुमुदायले यसको खेतीबाट फाइदा लिन सक्ने देखिन्छ । यसका अलावा, कार्वन उपयोगको हिसावले *Hevea brasiliensis* महत्वपूर्ण बाली भएको र हैसियत बिग्रेका वनलाई वनको रूपमा स्थापित गरी भूमिहिन तथा सुकुम्बासी समुदायलाई समेत संलग्न गराउन सकिने भएको हुंदा राष्ट्रको आर्थिक सामाजिक क्षेत्रमा समेत यसले दुरगामी प्रभाव पार्न सक्ने देखिन्छ ।

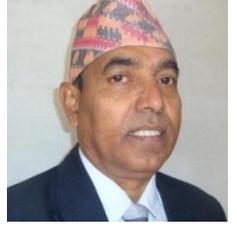
Hevea brasiliensis को खेती गरिने प्रमुख क्षेत्र दक्षिण एशिया भएको र नेपालका पूर्वि क्षेत्र यसको खेतीका लागि उपयुक्त भएकाले प्राविधिक रूपमा यसको खेतीलाई अगाडि बढाउन उपयुक्त देखिन्छ । यस क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्न सकिएमा ठूलो परिमाणको आयात प्रतिस्थापन हुने देखिन्छ । यसका साथै रोजगारी सृजनाका हिसावले र मूल्य सृङ्खलामा विशेष समुहको संलग्नताले गर्दा पनि यसलाई प्राथमिकतामा राख्नु उपयुक्त देखिन्छ । कृषिको व्यावसायिकरण तथा कृषि उद्योग संचालनका लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ उत्पादन तथा बजारिकरण गरी सरकार, कृषक र उद्यमी विच साभेदारीमा कार्यक्रम संचालन गर्न रबर खेती तथा रबर उद्योगको अहं भूमिका हुने देखिएको छ ।

कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि विभागबाट एवं बाली विकास निर्देशनालयबाट प्राप्त निर्देशन अनुसार आ.व. २०६९/२०७० को प्रथम चौमासिक अबधिमा रबर खेती बस्तु स्थिति अध्ययन संचालन गरिएको थियो । सो अध्ययनबाट प्राप्त प्रारम्भिक सूचना संलग्न गरी प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रकाशन गरिएको थियो । प्रारम्भिक प्रतिवेदनमा समावेश भए भन्दा केही थप सूचनाहरु समावेश गरी यो विस्तृत प्रतिवेदन प्रकाशन गरिएको छ । प्रतिवेदनमा नेपालमा गरिएको अनुषन्धान सम्बन्धि तथ्यहरु समावेश गर्न सकिएन । यस प्रतिवेदनमा सामाजिक पक्ष, लाभ-लागत सम्बन्धि पक्ष, खेती खर्च, खेतीमा संलग्न कृषकको धारणालाई समावेश गरिएको छ । यस प्रतिवेदनमा समावेश गर्न नसकिएका पक्षहरुलाई आगामी दिनमा क्रमसः समावेश गर्दै लगिने छ । पाठकवर्गबाट सुझावको अपेक्षा राख्दछौं

राष्ट्रिय औद्योगिक बाली विकास कार्यक्रम,
हरिहरभवन, ललितपुर

दुई शब्द

नेपालमा २०४७ साल देखि रबरको खेती हुँदै आएको देखिन्छ । सर्वप्रथम भापाको शनिश्चरे गा.वि.स.मा सुधा फलरस प्रा.ली.मा गोरखकाली रबर उद्योगको सहकार्यमा रबर खेती शुरु भएको पाइन्छ । भापामा देखिएको नतिजाको उत्साहले गर्दा **साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ-नेपाल** गठन गरी कृषकहरु पनि अग्रसर भएर आएको अवस्था छ । हालको क्षेत्रफल, उत्पादित कच्चा पदार्थको खपत, हावा-पानीको अनुकूलता एवं कृषकको सकृयताले गर्दा प्राकृतिक रबर एउटा उदाउँदो औद्योगिक बालीको रूपमा देखा परेको छ ।

निजि सरकारी साभेदारी अवधारणामा रबर सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्न सकिएमा कृषकको जीवनस्तर सुधार्न यो क्षेत्रको पनि अमूल्य योगदान रहन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । यसो हुन सकेमा विश्व प्राकृतिक रबर बजारमा नेपालको पनि एउटा स्थान रहने छ र यसले कृषि उद्योगमा महत्वपूर्ण स्थान ओगटी रोजगारी सृजनाबाट कृषकको आयस्तर बढाउन सफल हुने छ । पूर्ण रूपमा व्यावसायिक खेती एवं मूल्य सृङ्खलामा निश्चित बर्गको संलग्नता रहेको क्षेत्र भएकोले यस क्षेत्रको आर्थिक-सामाजिक विकासका लागि रबर बाली एउटा महत्वपूर्ण बालीको रूपमा विकास हुन सक्ने देखिएको छ ।

यस परिप्रेक्ष्यमा मिति २०६९ साल जेष्ठ २१ गतेको सचिव स्तरीय निर्णयबाट भएको निर्णय अनुसार 'Expansion of Rubber Plantation and Commercial Rubber Enterprise in Nepal' विषयमा अध्ययन गरी Pilot Project को रूपमा आगामी आ.व. देखि कार्यक्रम संचालन गर्ने व्यवस्था गरीएको र राष्ट्रिय औद्योगिक बाली विकास कार्यक्रमबाट प्रथम चौमासिक कार्यक्रम अन्तरगत “रबर खेती वस्तुस्थिति अध्ययन” गरिएको थियो । यस अध्ययनले आगामी आ.व. देखि रबरबालीलाई पनि एउटा महत्वपूर्ण औद्योगिक बालीको रूपमा स्थापना गरी सरकारी निजी तथा समुदायको सहकार्यमा कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने अवस्था देखाएको छ ।

यस प्रतिवेदनमा सामाजिक पक्ष, लाभ-लागत सम्बन्धि पक्ष, खेती खर्च, खेतीमा संलग्न कृषकको धारणालाई समावेश गरीएको छ । यस प्रतिवेदनमा समावेश गर्न नसकिएका पक्षहरुलाई आगामी दिनमा क्रमसः समावेश गर्दै लगिने छ ।

अध्ययन कार्यक्रममा संलग्न सम्पूर्ण कर्मचारीहरु, समुह छलफलमा सहभागी भै दिनु हुने जि.कृ.वि.कार्यालय भापाका कार्यालय प्रमुख एवं कर्मचारीहरु, जि.व.कार्यालय भापाका जिल्ला वन अधिकृत, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ-नेपालका पदाधिकारीहरु, IRJR-Nepal का पदाधिकारीहरु तथा अन्तरवार्तामा सहयोग गरिदिनु हुने सम्पूर्ण कृषकहरु लाई हार्दिक धन्यवाद नदिई रहन सकिदैन ।

यस अध्ययनका लागि प्रश्नावली तयार पार्ने, विश्लेषण गर्ने तथा रिपोर्ट तयार पार्ने कार्यमा अभिरुचिका साथ संलग्न एवं विशेष प्रयास गर्ने रा.औ.बा.वि.कार्यक्रमका बरिष्ठ कृषि प्रसार अधिकृत श्री अमरराज शर्मा लगायत बाली विकास अधिकृत श्री वीरेन्द्र राज पराजुली एवं अन्य कर्मचारीहरुलाई पनि धन्यवाद नदिइ रहन सकिदैन ।

डा.सुरोज पोखरेल
कार्यक्रम निर्देशक
बाली विकास निर्देशनालय

Acronyms and abbreviation

B:C ratio	Benefit:Cost Ratio
LS	Lump Sum
No.	Number
PBP	Pay Back Period
PV	Present Value
NPV	Net Present Value
IRJR-N	Institute of Rubber and Jatropha Research-Nepal
IUCN	International Union for Conservation of Nature
NERI	National Economic Research Institute
MOLTM	Ministry of Labour and Transport Management
DoTM	Department of Transport Management
GoN	Government of Nepal

विषयसूचि

<u>विषय</u>	<u>पेज नं</u>
प्राक्कथन	
दुई शब्द	
छोटकरीरूप	
पृष्ठभूमि.....	१
उद्देश्य.....	२
अध्ययनको विधि.....	३
१. नेपालमा रबर खेतीको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि.....	४
२. प्राकृतिक रबरको उपयोग.....	५
३. नेपालमा रबर खेतीको क्षेत्रफल र उत्पादन.....	६
४. हावापानी तथा माटो.....	८
५. रबरखेतीमा संलग्न सरोकारवालाहरु.....	८
६. कृषकले ग्रहण गरेका प्रविधिहरु.....	९
६.१. लगाइएका जातहरु.....	९
६.२. प्रसारण सामग्री र आपूर्ति श्रोत.....	९
६.३. रोप्ने दूरि.....	९
६.४. मलखादको मात्रा.....	१०
६.५. बाली संरक्षण.....	१०
६.६. चोप संकलन.....	१०
७. बजार व्यवस्था.....	११
८. खेती खर्च तथा खुद बर्तमान मूल्य (NPV) र लाभ लागत अनुपात (B:C Ratio).....	११
९. रबर खेतीबाट हुने फाइदा.....	११
१०. रबर खेती गर्दा भोग्नु परेका समस्याहरु.....	१२
११. रबर खेतीको प्रबर्द्धनका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरु.....	१३
१२. रबर खेतीमा लैङ्गिक सहभागिता.....	१४
१३. विविध विषयवस्तु.....	१६
१४. रबर खेतीबाट परेको सामाजिक आर्थिक प्रभावहरु.....	१९
अध्ययनको निश्कर्ष.....	२१
अध्ययनबाट गरिएको सिफारिस.....	२२
अध्ययनमा संलग्न व्यक्तिहरु	
सन्दर्भ सामग्री	
तस्वीरमा रबर	
अनुसूचि-१ खुद बर्तमान मूल्य, लाभ लागत अनुपात, खेती खर्च	
अनुसूचि-२ प्राकृतिक रबर तथा रबरजन्य सामग्रीको आयात	
अनुसूचि-३ नेपालमा दर्ता भएका रबर सम्बन्धि उद्योगहरु	
अनुसूचि-४ नेपालमा दर्ता भएका सवारी साधन सम्बन्धि विवरण	
रबर खेती सम्बन्धमा विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरु	

नेपालमा रबर खेतीको अवस्था र सम्भाव्यता

पृष्ठभूमि

रबर एक बहु उपयोगी उत्पादन हो । यो उत्पादन प्राकृतिक रबरको रूपमा बहुवर्षे विरुवाबाट र सिन्थेटिक/पेट्रोलियम रबर पेट्रोलियम पदार्थबाट बन्ने गरेको छ । रबरबाट ४०० प्रकारका चिकित्सा उद्योगसंग सम्बन्धित उत्पादन लगायत ४०००० प्रकारका वस्तुहरु निर्माण हुने गरेको पाइन्छ । विश्व खाद्य तथा कृषि संगठनका अनुसार सन् २०१० मा विश्वमा २३ अर्ब ८४ करोड ४७ लाख अमेरिकी डलर बराबरको प्राकृतिक रबरको निर्यात व्यापार भएको थियो । यसमा करिब ८८ प्रतिशत हिस्सा एशिया महादेशको छ (FAOSTAT, 2012) । सन् २०१० मा विश्वमा ९६,२४,५७७ हेक्टर क्षेत्रफलमा भएको रबर खेतीबाट १ करोड ४ हजार २०६ मे.टन प्राकृतिक रबर उत्पादन भएको थियो । विश्वको जम्मा उत्पादनको करिब ८० प्रतिशत एशियामा हुन्छ भने दक्षिण पूर्वि एशियाले कुल उत्पादनको करिब ७१ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ (The Economist Ltd., 2010) ।

नेपालमा वि.सं. २०४७ साल देखि खेती गरिएको रबरले हाल सम्म निरन्तरता पाएको देखिन्छ । गोरखकाली रबर उद्योगको स्थापना पछि, सर्व प्रथम भ्वापाका रबर खेती गरिएको थियो । भ्वापाको शनिश्चरेमा सुधाफलरस प्रा.ली. र गोरखकाली रबर उद्योग प्रा.ली.को संलग्नतामा गरिएको अनुसन्धानात्मक खेतीबाट आशलाग्दो प्रतिफल प्राप्त भएको र गोरखकाली रबर उद्योगको अनुरोधमा भारतीय रबर बोर्डका प्राविधिक टोलीले गरेको सम्भाव्यता अध्ययनबाट पनि नेपालका भ्वापा, मोरङ्ग, सुनसरी र इलामका केहि स्थानमा गुणस्तरीय रबर उत्पादन हुन सक्ने प्रतिवेदन दिएको पाइन्छ (खनाल, २०६०)।

विश्व कृषि तथा खाद्य संगठन (सन् २०१२) को तथ्याङ्क अनुसार नेपालले सन् २००९ मा २१४ मे.टन प्राकृतिक रबर आयात गरेको थियो जसको मुल्य ६४१,००० डलर रहेको थियो । नेपालमा वर्षेनी ठूलो मात्रामा रबर र रबरजन्य बस्तुको खपत हुने गरेको देखिन्छ भने रबरको उत्पादन नगन्य मात्रामा रहेको छ । हाम्रो देशमा वार्षिक कति रबर उत्पादन हुन्छ र यसको खपत कहाँ कसरी भै राखेको छ, सो को पनि व्यवस्थित र आधिकारिक तथ्याङ्क पनि पाइदैन । सन् १९९१ मा भारतिय रबर विज्ञहरुको टोलीले नेपालमा गरेको सम्भाव्यता अध्ययनको प्रतिवेदनमा नेपालमा वार्षिक ७००० मे.टन प्राकृतिक रबरको उपभोग हुने गरेको उल्लेख गरिएको थियो । यो सम्पूर्ण परिमाण आयातबाट पूर्ति हुने कुरा बहसको विषय भएन । विश्वको करिब ८० प्रतिशत प्राकृतिक रबर दक्षिण पूर्वि एशियामा उत्पादन हुने गरेको छ । जस्मा, थाइल्याण्ड सबै भन्दा बढि प्राकृतिक रबर उत्पादन गर्ने देश हो भने त्यसपछि इण्डोनेशिया, मलेसिया, भारत, भियतनाम, चिन आदि देशहरु क्रमसः धेरै रबर उत्पादन गर्ने देशहरुमा पर्दछन् ।

हाल भ्वापा, मोरङ्ग र इलाममा संस्थागत र व्यक्तिगत रूपमा रबर खेती भै राखेको र उक्त खेतीमा संलग्न कृषकले पर्याप्त फाइदा लिइराखेको देखिन्छ । जिल्ला वन कार्यालयको प्राविधिक सहयोगमा केही सामुदायीक वनमा पनि रबर खेती भएको छ भने, पुराना चिया बगानमा पनि रबर

प्रतिस्थापन कार्य शुरु गरिएको छ । नेपालमा वर्षेनि ठूलो परिमाणमा रबर तथा रबरजन्य उत्पादन आयात भै राखेको परिवेशमा नेपालमा रबर खेतीलाई अधि बढाउन सके उक्त क्षेत्रमा लाग्ने समुदायका साथै अन्य बेरोजगारका लागि पर्याप्त रोजगारी सृजना हुने र रबर उद्योगले आयात गर्दै आएको रबरको आयात प्रतिस्थापन भै राम्रो आम्दानी प्राप्त हुने देखिन्छ ।

रबर उद्योगको क्षेत्र व्यापक छ र यसका लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ प्राकृतिक रबर र सिन्थेटिक रबरबाट आपूर्ति हुने गर्दछ । सिन्थेटिक रबर पेट्रोलियम पदार्थबाट बन्ने भएकाले यसको अधिक शोषणबाट बिस्तारै मात्रा घट्दै जाने अवस्थाम्भावी छ । त्यसैले दोश्रो विश्व युद्ध पछि विश्व बजारमा प्राकृतिक रबरको उपयोग बढेको देखिन्छ । पेट्रोलियम पदार्थबाट बन्ने रबर उत्पादन गर्नु नेपाल जस्तो देशमा असम्भव प्राय नै छ, त्यसैले पनि प्राकृतिक रबर उत्पादन क्षेत्र नेपालको लागि पनि एउटा आकर्षक क्षेत्र बन्न सक्दछ ।

विभिन्न कृषक तथा कृषक समुहको अनुरोधमा कृषि मन्त्रालयबाट रबर खेती तथा रबर उद्योगका क्षेत्रमा काम गर्ने व्यवस्था गरीएको छ र यसको पहल गर्ने जिम्मा बाली विकास निर्देशनालय अन्तरगत राष्ट्रिय औद्योगिक बाली विकास कार्यक्रमले पाएको छ । यसै क्रममा राष्ट्रिय औद्योगिक बाली विकास कार्यक्रमको प्राविधिक टोली भ्भापा, मोरङ्ग, इलाम र सुनसरीमा गई अवलोकन भ्रमणका साथै कृषक समुह, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा जिल्ला वन कार्यालयसंग अन्तरकृया गरेको थियो । उक्त सम्भाव्यता अध्ययन भ्रमण तथा अन्तरकृयाका आधारमा रबर खेतीको वर्तमान अवस्था सम्बन्धि यो प्रतिवेदन तयार पारिएको हो ।

उद्देश्य:

नेपालमा रबर खेती र उद्योगको अवस्था तथा यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या एवं समाधानका उपायहरूको लेखाजोखा गर्नु यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य रहेको थियो । यस उद्देश्य पूर्तिको लागि निम्न खास उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएको थियो:

१. नेपालमा रबर खेतीको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नु ।
२. नेपालमा रबर उद्योगको अवस्थाको जानकारी सङ्कलन गर्नु ।
३. रबर खेतीमा संलग्न कृषको समस्या पहिचान र प्राथमीकरण गर्नु ।
४. रबर खेतीको प्रबर्द्धन तथा विस्तारका समस्या पहिचान गर्नु ।
५. रबर खेतीको समस्या समाधानका लागि गर्नु पर्ने कार्य पहिचान गरी यस क्षेत्रको प्रबर्द्धन तथा विस्तारका लागि गर्नु पर्ने कार्यहरूको सुझाव पेश गर्नु ।

अध्ययनको विधि

यस अध्ययनका लागि नेपालमा रबर खेती हुँदै आएको जिल्ला भापा छनोट गरियो । उक्त जिल्लामा व्यक्तिगत रूपमा रबर खेतीमा संलग्न कृषकहरूको सूचि तयार पारी जनसंख्या सर्भेक्षण विधि प्रयोग गरी अध्ययन गरियो । रबर खेती गरीराखेका साना तथा मझौला ४० जना कृषक संग अन्तरवार्ता लिइयो । यसका साथै, रबर उत्पादक साना कृषक समुह, सामुदायीक वनका पदाधिकारी, जिल्ला वन कार्यालयका प्रमुख तथा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका कर्मचारी विच समुह छलफल गरी सो बाट प्राप्त सुचनाको आधारमा यो अध्ययन संचालन गरिएको थियो ।

प्राथमिक सुचना संकलनका लागि प्रश्नावली तयार पारिएको थियो र उक्त प्रश्नावलीको आधारमा सहभागीसंग अन्तरवार्ता लिइएको थियो । यसरी आएको सुचनालाई संगठित गरी आवृत्ति, प्रतिसत, श्रेणीकरण जस्ता बर्णनात्मक तथ्याङ्क विधि प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

सहायक सुचना जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, जिल्ला वन कार्यालय, रबर खेती सम्बन्धि प्रकाशित पुस्तकहरू तथा इन्टरनेट, रबरखेतीको विस्तारकालागि सरकारीस्तरमा भएका निर्णयहरू, रबर खेती सम्बन्धि विज्ञ श्री तिलक भण्डारीज्यु संग भएका दस्तावेजहरूबाट संकलन गरिएको थियो (व्यक्तिगत संचार, २०१३) । रबर सम्बन्धि ज्ञान भएका गोरखकाली रबर उद्योगमा संलग्न विभिन्न व्यक्तित्वहरूबाट प्राप्त व्यक्तिगत संचारको सहयोगमा सूचना संकलन गरिएको थियो ।

१. नेपालमा रबर खेतीको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

नेपालमा रबर खेतीको शुरुवात तथा विकासमा गोरखबाली रबर उद्योग ली.को महत्वपूर्ण भूमिका एवं अग्रणी स्थान रही आएको छ । सवारी साधनका लागि आवश्यक पर्ने टायर ट्युब निर्माणका लागि चिनीया सरकारको सहयोगमा वि.सं. २०४१ सालमा स्थापित गोरखकाली रबर उद्योगले नेपालमा रबर खेती विस्तार गर्न ठूलो सहयोग गरेको देखिन्छ । यस उद्योगको स्थापना पछि भापाको सुधा फलरस प्रा.ली. संग सम्झौता गरी ५ हेक्टरमा रबरखेती अनुसन्धान थालिएको देखिन्छ । यस अनुसन्धानले नेपालका भापा, मोरङ्ग, सुनसरी र इलाम जिल्लाको तल्लो भेगमा रबरको उत्पादकत्व राम्रो भएको देखाएको छ । तिलक भण्डारीका अनुसार सन् २००९ मा नेपालको रबरबालीको औषत उत्पादकत्व १७९६ के.जी.प्रति हेक्टर प्रति वर्ष रहेको थियो भने सोही अवधिमा भारत र चिनको औषत उत्पादकत्व क्रमसः१७६० र ११८२ के.जी. प्रति हेक्टर प्रति वर्ष थियो (The Association of Natural Rubber Producing Countries, 2010)।

सन् १९९४ मा भारतीय रबर विज्ञहरुको टोलीले नेपालको भापा, मोरङ्ग, सुनसरी र इलामको भ्रमण गरी नेपालमा रबर खेतीको राम्रो सम्भाव्यता रहेको प्रतिवेदन पेश गरेको थियो (खनाल, २०६०) । उक्त प्रतिवेदनमा रबर खेतीबाट हुने फाइदा पनि उल्लेख गरिएको थियो जुन निम्नानुसार छः

१. रबरको आयातको ठूलो हिस्साको प्रतिस्थापन हुन्छ ।
२. ठूलोमात्रामा रोजगारीको सृजना हुन्छ । प्रतिहेक्टर रबर खेतीबाट कम्तीमा पनि २ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी र तीनका परिवारले अप्रत्यक्ष रोजगारी पाउछन् ।
३. पर्यावरणिय सन्तुलन कायम राख्न रबरले जङ्गलको भूमिका निर्वाह गर्छ ।
४. खेती हुन सक्ने जमीनको फाइदाजनक उपयोग हुन्छ ।
५. जल तथा भूसंरक्षणमा योगदान पुर्याउने ।
६. रबर जन्य उद्योगको नयाँ सृजना हुने
७. रबरको विरुवाबाट उच्च गुणस्तरको मह, काठ, दाउरा, जैवीक तेलका साथै पीना प्राप्त हुन्छ ।

उक्त प्रतिवेदनमा भारतसंग प्राविधिक सहकार्य गरेर गुणस्तरीय जातको आदान प्रदान गर्न सकिने कुरा पनि उल्लेख भएको छ । यस प्रतिवेदनको अध्ययन पछि तत्कालिन सरकारले वि.सं. २०५० साल देखि रबर खेतीको विकास तथा विस्तारका लागि विभिन्न निर्णयहरु गरेको देखिन्छ ।

२०५२ साल मार्ग महिनामा घरेलु तथा साना उद्योग विभागले घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, भापालाई चिया तथा रबरलाई उद्योगको रूपमा स्थापना गरी त्यस क्षेत्रमा संलग्न साना कृषकलाई सहयोग गर्न विशेष आर्थिक कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने सम्बन्धमा राय मागेको देखिन्छ । उक्त पत्रको जवाफमा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय भापाले भारतिय रबर विज्ञहरुले दिएको प्रतिवेदनका आधारमा जलवायु र माटोको हिसावले रबर खेतीका लागि भापा, मोरङ्ग, सुनसरी र इलामका केही क्षेत्र उपयुक्त देखिएको भन्दै बोर्डका रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्न उपयुक्त हुने राय दिएको बुझिन्छ । उक्त

रायको आधारमा घरेलु तथा साना उद्योग विभागले कृषि मन्त्रालयलाई २०५२ चैत्रमा कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि अनुरोध गरेको देखिन्छ ।

वि.सं.२०५४ सालमा रबर खेतीको विस्तारका लागि उद्योग मन्त्रि केशव प्रसाद बडाल ज्यूको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले ३ वटा निर्णय गरेको थियो-

१. कृषि मन्त्रालयबाट विद्यमान रबर विकास समितिलाई औपचारिक संगठनात्मक स्वरूप प्रदान गरी Focal Point को रूपमा काम गराउने तर्फ अविलम्ब कारवाही अगाडी बढाउने ।
२. रबर बालीलाई Cash Crop को दर्जा दिने ।
३. नदी किनारका र अन्यत्र खाली रहेको सरकारी जग्गामा समेत रबर खेती गर्न गराउन प्राथमिकता दिने तर्फ कारवाही अगाडी बढाउने ।

२०५४ आसाढमा कृषि मन्त्रालयबाट कृषि विभागलाई रबर विकास समितिलाई Focal Point को रूपमा काम गराउने सम्बन्धमा त्यतीबेला सम्म भएका कार्यको Briefing गर्न भनी पत्र लेखिएको देखिन्छ । यसरी हेर्दा रबरलाई कृषि मन्त्रालय अन्तरगत राखी कार्य संचालन गर्न नीतिगत रूपमा सबै पक्ष तयार रहेको र महत्वपूर्ण निर्णयहरु समेत भै सकेकाले यस तर्फ कदम चाल्न उपयुक्त देखिन आउँछ ।

यसलाई निरन्तरता दिने क्रममा २०६८ आसाढ महिनामा राष्ट्रिय योजना आयोगका माननिय सदस्यहरु लगायत विभिन्न मन्त्रालयका पदाधिकारीहरु, कृषक तथा रबर विशेषज्ञको उपस्थितिमा बैठक बसी रबर खेतीलाई बढावा दिने विषयमा निर्णयहरु भएको देखिन्छ ।

२. प्राकृतिक रबरको उपयोग

रबरको उपयोगको क्षेत्र दिन प्रति दिन व्यापक बन्दै गएको देखिन्छ । सवारी साधनमा प्रयोग हुने टायर र ट्युबको निर्माणमा यसको प्रमुख हिस्सा रहेको छ भने । यसको अलावा कन्भेयर बेल्ट, टाँस्न प्रयोग हुने सामग्री, चिकित्सकले प्रयोग गर्ने पञ्जा लगायतका अन्य सामग्री, सौन्दर्य प्रसाधन सामग्री, इरेजर, जुत्ता-चप्पल, परिवार नियोजनका साधन तथा विभिन्न खेलौनाहरुमा रबरको प्रयोग हुने गर्दछ । यसका साथै खेलकुदका सामान, बिद्युतिय सामान लगायत प्रयोगशाला सम्बन्धि सामग्रीहरुमा रबरको प्रयोग हुन्छ । त्यस्तै रबरका गुन्द्री (Mat and Matress), जुत्तामा प्रयोग हुने तलुवा, कुचालकका रूपमा प्रयोगहुने विभिन्न सामग्री आदीमा पनि रबरको प्रयोग भएको हुन्छ ।

यातायात व्यवस्था विभागको तथ्याङ्क अनुसार आ.व. २०६८/२०६९ सम्म नेपालमा १२,८०,६९० सवारी साधन दर्ता भएका छन् भने यो दर्ता हुने क्रम आ.व.२०६५/२०६६देखि बाषिक १ लाख भन्दा बढि संख्या हुने गरेको छ । सवारी दर्ता सम्बन्धि विवरण अनुसूचि-४ मा समावेश गरिएको छ । यी सवारी साधनका लागि मात्र चाहिने टायर, ट्युबको परिमाणको हिसाव गर्ने हो भने पनि नेपालमा रबरको उपयोग दिनानुदिन बढ्दै गएको देखिन्छ । विश्व खाद्य तथा कृषि संगठन (२०१३) का अनुसार नेपालमा विभिन्न वर्षमा आयात गरेको प्राकृतिक रबरको मात्रा र मूल्य निम्नानुसार रहेको देखिन्छ:

विवरण	वर्ष (ई.सं.)				
	२००६	२००७	२००८	२००९	२०१०
आयात परिमाण (मे.टन)	६८६	६०७	४७६	६६२	११८०
मूल्य (रु हजार डलर)	१४१०	१५०८	१३५९	१९८५	३०३२

नेपाल सरकार, व्यापार तथा निर्यात प्रबर्द्धन केन्द्र (२०१३) का अनुसार विभिन्न वर्षमा कच्चा रबर तथा रबरजन्य सामग्रीको आयातको स्थिति निम्न बमोजिम देखिन्छ:

विवरण	वर्ष (ई.सं.)			
	२००९ (ने.रु.)	२०१० (ने.रु.)	२०११ (ने.रु.)	२०१२ (ने.रु.)
कच्चा रबर तथा रबरजन्य सामग्रीको आयात	३,३२,७३.४२,६६६	३,९८,१०,८९,३४८	५,७७,१५,१२,६५५	६,५१,६०,५१,०९६

बस्तु अनुसारको विवरण अनुसूचि-२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

त्यस्तै, नेपाल सरकार व्यापार तथा निर्यात प्रबर्द्धन केन्द्र (२०१३) अनुसार प्राकृतिक रबरको मात्र आयातको स्थिति निम्नानुसार देखिन्छ:

विवरण	वर्ष (ई.सं.)			
	२००९	२०१०	२०११	२०१२
प्राकृतिक रबरको आयात परिमाण मे.टन	१६०५	१५७६	११३२	१०७६
आयात गरिएको रबरको मूल्य (ने.रु.)	२०,०८,१४,९५९	२९,९३,३४,०८९	२७,७०,७२,९७३	२०,५८,०१,६३६

यसरी पछिल्ला वर्षहरूमा रबरको आयात परिमाण र मूल्य घटेको देखिएको छ, यसको कारण नेपाली रबरको योगदान हुन सक्दछ ।

३. नेपालमा रबर खेतीको क्षेत्रफल र उत्पादन

रबर खेतीको अध्ययन गर्दा यसलाई दुई भागमा वर्गिकरण गर्न उपयुक्त देखिन्छ- संस्थागत खेती र व्यक्तिगत खेती । संस्थागत खेती भन्नाले संस्था दर्ता गरेर खेती गरिएको र सामुदायीक वन समुहमा गरिएको खेती भनिएको हो भने व्यक्तिगत खेती भन्नाले साना तथा मझौला कृषकले आफ्नो हिसाबले गरेको खेती भन्न खोजिएको हो । यसरी हेर्दा भापा जिल्लामा संस्थागत भन्दा व्यक्तिगत खेतीको क्षेत्रफल केही कम जस्तो देखिन्छ । पूर्णस्थापित खेतीको रूपमा हेर्दा हालको रबरको क्षेत्रफल निम्नानुसार देखिन्छ :

व्यक्तिगत कृषक	६८ विगाहा
सुधा फलरस प्रा.ली	४५ विगाहा
मोरङ्ग क्यानिङ्ग कम्पनि	३० विगाहा

एग्रो फरेस्ट्री प्रोमोसन सेन्टर	२० विगाहा
सामुदायीक वन उपभोक्ता समुह	३४ विगाहा
चिया विकास निगम, चिलिमकोट	१३५ विगाहा

जम्मा ३३२ विगाहा

हालको स्थिति हेर्दा नेपालमा रबरको उत्पादकत्व १३-१४ सय के.जी. सुक्खा रबर प्रति वर्ष प्रति विघा भएको कृषकहरूको अनुभव छ। अहिलेकै अवस्था अनुसार पनि उत्पादकत्व २०-२५ सय के.जी. सम्म हुने क्षमता रहेको देखिन्छ। यसरी अहिले नेपालमा करिब ३५० मे.टन भन्दा बढि रबर उत्पादन भएको अनुमान गर्न सकिन्छ। यसको बजार मूल्य करिब ७ करोड रुपियाँ हुन आउँछ। यसमा संलग्न कृषक तथा केही छिमेकी कृषकसंग खाद्य शुरक्षाको पनि कुरा गरिएको थियो। यस प्रसंगमा तुलनात्मक लाभ बढि भएको वस्तु उत्पादन गरी विश्व बजारबाट सस्तो उत्पादन (खाद्य पदार्थ) खरिद गर्न सकिन्छ, जसबाट खाद्य शुरक्षामा टेवा पुग्छ भन्ने तर्फ कृषकको दृढ धारणा रहेको देखिन्छ।

अहिले रबरको प्रमुख क्षेत्र भ्वापा जिल्ला भएको देखिन्छ। भ्वापा जिल्लामा साना तथा भौला कृषकले गरेको रबर खेतीलाई भौगोलिक रुपमा विश्लेषण गर्दा महेन्द्र राजमार्ग भन्दा उत्तर र महेन्द्र राजमार्ग भन्दा दक्षिण क्षेत्र गरी हेर्न सकिन्छ। महेन्द्र राज मार्ग भन्दा उत्तर तर्फको क्षेत्र पानी नजम्ने, मलिलो माटो भएको र धेरै जैविक विविधता भएको क्षेत्र हो भने महेन्द्र राजमार्ग भन्दा दक्षिण तर्फको क्षेत्र खेत, जैविक विविधता कम भएको र कम मलिलो क्षेत्र हो।

रबर खेतीमा संलग्न कृषकहरूको विश्लेषण गर्दा महेन्द्र राज मार्ग भन्दा उत्तर तर्फका कृषकको औसत जमिन १.७४ विगाहा, रबर लगाएको औसत जमिन १.१७ विगाहा प्रति घर रहेको देखिन्छ। यसरी यस क्षेत्रका कृषकले आफ्नो जमीनको करिब ८४ प्रतिशत क्षेत्रफलमा रबर खेती गरेका छन्। त्यस्तै राजमार्ग भन्दा दक्षिण क्षेत्रका कृषकको औसत जमिन ३.७४ विगाहा, रबर रोपेको क्षेत्रफल औसत २.३३ विगाहा प्रति घर देखिन्छ। यस क्षेत्रका रबर खेतीमा संलग्न कृषकले आफ्नो जमिनको ६२ प्रतिशत क्षेत्रफलमा रबर खेती गरेको देखिन्छ। समग्रमा भ्वापा जिल्लामा रबर खेतीमा संलग्न कृषकहरूको औषत जमीन २.६४ विगाहा, रबर खेती गरिएको जमीन १.६९ विगाहा प्रति परिवार देखिन्छ। रबर खेती गर्ने कृषकहरूले आफ्नो जमिनको ६४ प्रतिशत हिस्सामा रबर खेती गरेका छन्।

उत्तरदाता कृषकको जमीन र रबर रोपीएको क्षेत्रफलको विवरण

	संख्या	न्युनतम्	अधिकतम्	औषत	स्तरीय विचलन
रबर रोपीएको क्षेत्रफल विगाहा	४०	०.१५	८.००	१.६९	१.४३
उत्तरदाताको जम्मा जमीन विगाहा	४०	०.२५	७.००	२.६४	१.६२

रबर खेतीमा संलग्न कृषकहरूको रबर रोपेको क्षेत्रफलका आधारमा औसत क्षेत्रफलमा १ स्तरीय विचलन घटाउँदा हुने क्षेत्रफल र १ स्तरीय विचलन जोड्दा हुने क्षेत्रफललाई मझौला कृषक, सो भन्दा माथिको क्षेत्रफल भएकालाई ठूला कृषक र सो भन्दा थोरै क्षेत्रफल भएकालाई साना कृषक गरी बर्गिकरण गरी हेर्दा मझौला कृषकको संख्या ८५ प्रतिशत हुन आयो भने साना कृषकको ५ प्रतिशत र ठूला कृषकको संख्या १० प्रतिशत हुन आयो जुन निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

रबर रोपेको क्षेत्रफलका आधारमा बर्गिकरण

रबर रोपेको क्षेत्रफल विगाहा	आवृत्ति	प्रतिशत	जोडिएको प्रतिशत
०.१५-०.२६	२	५	५
०.२७-३.१२	३४	८५	९०
३.१३-८.००	४	१०	१००
जम्मा	४०	१००	

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

४. हावापानी तथा माटो

समुद्र सतहबाट ५०० मीटर सम्मको उचाईमा उष्ण तथा समसितोष्ण हावापानी भएको क्षेत्र Hevea रबर खेतीको लागि उपयुक्त हुन्छ। वार्षिक २००० मी.मी. भन्दा कम वर्षा नहुने क्षेत्र यसको लागि उपयुक्त हुन्छ र यो वर्षा वर्षै भरी एकनाशको वितरण भए राम्रो मानिन्छ। रबरको लागि ४.५ देखि ६.५ सम्मको पीएच मान भएको माटो उपयुक्त मानिन्छ। रबरको जरा मूल जरा भए पनि बेर्ना तयार पार्दा मूल जरा काटिने भएकाले यस बाट सहायक जराको विकास हुने हुँदा जमिनको माथिल्लो तहमा चट्टानहरू नभएको चिम्ट्याइलो देखि बलौटे दोमट सम्मको माटोमा यसको सफल खेती गर्न सकिन्छ। पानीको सतह धेरै माथि भएको जमिन पनि रबरको लागि उपयुक्त मानिदैन यसको लागि पानीको सतह एक मीटर भन्दा तल हुनु पर्दछ। यस्तो हावा पानी र माटो भएको क्षेत्र कोशी पूर्वका तराइका जिल्ला र इलामको तल्लो क्षेत्रमा पाइने हुँदा उक्त क्षेत्र Hevea रबर खेतीका लागि उपयुक्त क्षेत्र भएको पाइयो। यसलाई भ्राम्यामा गोरखकाली रबर उद्योग तथा कृषकको संलग्नतामा भएको अनुसन्धान र भारतीय रबर विज्ञहरूद्वारा दिइएको प्रतिवेदनले पनि पुष्टि गरेको छ।

५. रबर खेतीमा संलग्न सरोकारवालाहरू

रबर खेतीमा २०४७ देखि नै विभिन्न क्षेत्रका संस्था तथा व्यक्तिहरू संलग्न रही आएको र विभिन्न प्रयास पनि हुँदै आएको देखिन्छ। त्यस्तै रबरजन्य वस्तुको कारोबार गर्न विभिन्न उद्योगी व्यवसायीहरू पनि स्थापना भएका छन्। सरकारीस्तरमा पनि विभिन्न समयमा विभिन्न निर्णयहरू भएको देखिन्छ जुन माथि ऐतिहासिक पृष्ठभूमिमा पनि उल्लेख गरिएको छ। त्यस्तै नेपालको रबर खेतीमा अनुसन्धान एवं विकास गर्न आई.आर.जे.आर. इन नेपाल भन्ने संस्था स्थापना गरिएको छ जस्मा रबरको शुरुवात देखि हाल सम्म निरन्तर रूपमा लागि परेका गैर आवासिय नेपालीहरू र नेपालका विभिन्न क्षेत्रमा लागेका वैज्ञानिकहरू पनि संलग्न रहेका छन् यस मध्ये IRJR-N (Institute of Rubber and Jatropha Research-Nepal) ले यस क्षेत्रमा प्रसस्त कार्य गरेको देखिन्छ। यस संस्थाका पदाधिकारीहरू

रबर क्षेत्रमा काम गरेका विज्ञहरु रहेको पाइन्छ । भापा जिल्लाका रबर खेतीमा संलग्न समुहसंग राम्रो सम्पर्क भएको यस संस्थाबाट त्यस क्षेत्रका कृषकहरुले पनि उचित सल्लाह र मार्ग दर्शन प्राप्त गरेको देखिन्छ भने यो संस्था सरकारसंग साभेदारीमा कार्य गर्न उत्साहित देखिन्छ । यससंस्थाबाट नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग तथा कृषि मन्त्रालयका उच्च पदस्थ पदाधिकारिसंग प्रत्यक्ष पत्राचार र विभिन्न बैठक तथा छलफलहरु पनि भएको देखिन्छ । यो वातावरणलाई मूर्त रुप दिन सकेमा यस क्षेत्रमा सकारात्मक कार्य हुन सक्ने देखिन्छ । विगतमा गोरखकाली रबर उद्योगको संलग्नतामा भारतीय रबर बोर्डसंग सम्बन्ध स्थापना गरी विभिन्न तालिमहरु संचालन भएको देखिन्छ । कुटनैतिक पहल हुन सकेमा थाइल्याण्ड, मलेसिया जस्ता देशहरुबाट सहयोग पाउन सकिने देखिन्छ । त्यस्तै अन्तरराष्ट्रिय रबर अध्ययन समुहको सदस्यता लिने व्यवस्था भएमा व्यापार तथा कच्चा पदार्थ उत्पादन, जर्मप्लाज्म आदान प्रदान जस्ता क्षेत्रमा सहयोग प्राप्त हुन जाने भएकाले यस क्षेत्रको चौतर्फी विकासमा सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

६. कृषकले ग्रहण गरेका प्रविधि

६.१ लगाइएका जातहरु

नेपालमा हाल रबर खेतीमा संस्थागत रुपमा अनुसन्धान भएको छैन । कृषकहरुले छिमेकी देश भारतबाट अनधिकृत रुपमा ल्याएका जातहरु लगाउने गरेका छन् । रबर खेतीमा शुरुवातका दिनहरुमा ल्याइएका जात हरु आर.आर.आइ.एम. ६००, आर.आर.आई.आई. १५० तथा जि.टी.१ आदी हुन् । हाल भापा जिल्लामा आर.आर. आई.आई.सेरीजका जातहरु बढि मात्रामा खेती गरिएको पाइन्छ । रबर खेतीलाई प्रबर्द्धन तथा विस्तार गर्न छिमेकी राष्ट्रहरुसंग जातहरुको आदान-प्रदान गर्ने सम्झौता गरी अनुसन्धान कार्यक्रम संचालन गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

६.२. प्रसारण सामग्री र आपूर्ति श्रोत

हाल सम्म Budded Stump प्रयोग गरिएको र यी प्रसारण सामग्रीहरु भारतबाट ल्याउने गरिएको छ । एग्रोफरेस्ट्र प्रोमोसन सेन्टरले आफै Budded Stump तयार गरी चिलिमकोट लगायत मोरङ्गका केहि स्थानमा दिएको जनाएको छ । यसका साथै नेपाल स्काउटलाई पनि Budded Stump उपलब्ध गराएको जनाइएको छ । कतिपय कृषकहरुले यी Budded stump हरु भारतबाट ल्याई एक वर्ष नर्सरीमा हुर्काई अर्को वर्ष रोप्ने गरेका छन् । रबर खेतीको विस्तार तथा प्रबर्द्धन गर्न नेपालमै नर्सरी स्थापना गरी विरुवा उत्पादन गर्न जरुरी हुन्छ । वानस्पतिक प्रसारण प्रभावकारी हुने भएकाले जातहरुको सम्बर्द्धनका लागि स्वदेशमा तन्तु प्रजननका लागि प्रयोगशाला स्थापना गर्ने कार्यलाई पनि संगसंगै संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

६.३. रोप्ने दूरि

शुरुका दिनमा १५-१६ फिटको दुरिमा विरुवा रोप्ने गरिएको थियो । हाल आएर यो दूरिमा कृषकहरुले सामान्य फेर बदल गरी १२ देखि १६ फिटको दूरिमा रोप्ने गरेका छन् । माटोको मलिलोपन, अन्तरबालीका प्रकार, सिचाईको व्यवस्था तथा जातका आधारमा रोप्ने दूरि कायम गर्ने गरिएको छ ।

६.४. मलखादको मात्रा

रबरका लागि कृषकले प्राङ्गारिकका साथै रासायनिक मलको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । कतिपय स्थानमा प्राङ्गारिक मल मात्र प्रयोग गरेको पाइन्छ । औसत रूपमा यस जिल्लामा कृषकले प्रति बोट प्रति वर्ष निम्नानुसारको मल प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छः

कृषकले प्रयोग गरेको मलखादको मात्रा

क्र. सं.	विवरण	इकाई	परिमाण प्रति वर्ष प्रति बोट				कैफियत
			प्रथम वर्ष	२-५ वर्ष	६-२० वर्ष	२१ वर्ष भन्दा माथि	
१	गोबर/कम्पोस्ट	के.जी.	४०	४०	४०	४०	
२	युरिया	ग्राम	५०	१००	१२०	२४०	
३	डि.ए.पी.	ग्राम	५०	१००	१२०	२४०	
४	पोटास	ग्राम	२०	३०	७०	१४०	

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समीक्षण, २०६९

६.५. बाली संरक्षण:

रबर बालीमा हाल सम्म कीराको खासै समस्या देखिएको छैन त्यसकारण किट नाशक विषादीको प्रयोग गर्ने गरेको पाइएन । यस बालीमा विभिन्न किसिमका रोगहरु लाग्ने गरेकाले सो को व्यवस्थापनका लागि विभिन्न प्रकारका दुसिनाशक विषादी प्रयोग गर्ने गरिएको छ । टेपिङ्गबाट बनेको घाउको व्यवस्थापनका लागि रबरकोट लगायत विभिन्न दुसिनाशक विषादी प्रयोग हुने गरेको छ ।

६.६. चोप संकलन

चोप संकलनका लागि टेम्पलेट प्रयोग गरी विरुवाको काण्डमा छड्के कटाइ गरीन्छ । यो कार्यलाई टेपीङ्ग भनिन्छ । यसरी कटाइ गर्दा बोक्रा भन्दा घेरै तलसम्म कटाइ भयो भने बोक्रा पलाउन नसक्ने भई विरुवा विग्रन गई बगैँचाको उत्पादकत्व घट्दछ । यो अति प्राविधिक विषय र दक्षतापूर्ण रूपमा गर्नु पर्ने कार्य हो । यस क्षेत्रमा संलग्न कृषकले चोप संकलन कार्य वर्षको ९-१० महिना सम्म गर्ने गरेको पाइन्छ । चोप संकलन कार्य विहान गरिन्छ र एक जना टेपरले २५०-३५० बोटमा टेपिङ्ग र चोप संकलन गर्ने काम गर्न सक्दछ । यसमा जति कुशलतापूर्वक काम गरीन्छ, उत्पादन त्यति बढि हुन्छ । यसरी हरेक बोटबाट संकलन गरिएको चोपलाई प्रशोधन गृहमा जम्मा गरी त्यसलाई जमाउने र रबर शीट तयार पार्ने काम गरिन्छ । यस क्रममा विभिन्न रसायनहरुको प्रयोग गरिन्छ र विभिन्न किसिमका रोलर प्रयोग गरी विभिन्न तहका प्रशोधन कार्य सम्पादन गरिन्छ । यसरी तयार पारिएका रबर शीटलाई सुकाएर विक्रि योग्य बनाइन्छ । चोप संकलन कार्य कृषकले आफै पनि गर्न सक्दछन् भने संकलन कर्तालाई जिम्मा दिएर पनि यो काम गर्न सकिन्छ । पानी परेको बेलामा संकलित चोपलाई पानीबाट बचाउन जरुरी हुन्छ, यसो गर्न नसकिएमा रबरको गुणस्तरमा कमी आउँछ ।

७. बजार व्यवस्था

रबरको चोप (Latex) संकलन गरी कृषकहरूले अर्ध प्रशोधित Rubber Sheet स्थानिय व्यापारीलाई बेच्ने गरेको र हाल यसको मुल्य रु २१० देखि रु २५० प्रति के.जी. Semi-processed Dry rubber रहेको छ । केहि संकलकले Rubber latex नै किन्ने गरेको र यसको मुल्य रु ६१ प्रति के.जी. रहेको छ । विगतमा केहि समय भारतमा समेत लगेर बेचिएको उत्पादन हाल आएर स्थानिय (वितर्तामोड र बिराटनगर) का व्यापारीले उत्पादन स्थलमै आई किन्ने गरेका छन् । गोरखकाली रबर उद्योग संचालनमा रहने हो भने उत्पादित सबै रबर त्यहाँ खपत हुन्छ । नेपालमा स्थापना भएका विभिन्न रबर उद्योगका लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ प्राकृतिक रबर भएकोले मूल्य सृङ्खलामा यस्ता उद्योगको संलग्नताले उत्पादक, मध्यस्थकर्ता, उद्योगी र अन्य सरोकारवालाहरूले पनि उचित फाइदा पाउन सक्ने अवस्था सृजना हुन्छ । नेपालमा स्थापित रबरजन्य उद्योगहरूको नामावली अनुसूचि-३ मा समावेश गरिएको छ ।

८. खेती खर्च तथा खुद बर्तमान मुल्य (NPV) र लाभ लागत अनुपात (B:C Ratio)

अध्ययनका क्रममा खेतीमा संलग्न कृषकहरू संग गरिएको समुह छलफलका आधारमा खेती खर्च अध्ययन गरिएको हो । यो अध्ययनमा न्यूनतम उत्पादन, औषत उत्पादन र उच्चतम उत्पादनका आधारमा अलग अलग हिसाव गरिएको छ । यस्तै Payback period को पनि गणना गरिएको छ । न्यूनतम उत्पादनको आधारमा हिसाव गर्दा पनि प्रति विघा वार्षिक करिव ४ लाख आम्दानी हुने गरेको देखिन्छ । यसको लाभ लागत अनुपात १.४६, उच्चतम उत्पादनको आधारमा हिसाव गर्दा लाभ:लागत अनुपात २.९७ र औषत उत्पादनको आधारमा हिसाव गर्दा लाभ:लागत अनुपात २.३९ देखिएको छ । रबर खेतीबाट हुने आम्दानीलाई अन्य बालीसंग तुलना गरेर हेर्दा धान, गहुं, मकै वा अन्य खाद्यान्नबालीको भन्दा बढि देखिएको छ । यसका साथै यस खेती संग जोडिएको औद्योगिक सम्भावना अत्यधिक रहेको कारण पनि यसमा शिक्षित बेरोजगार वर्ग पनि संलग्न हुने सम्भावना प्रबल देखिन्छ । खेती खर्चको विस्तृत विवरण अनुसूचि-१मा उल्लेख गरिएको छ ।

९. रबर खेतीबाट हुने फाइदा

माथि उल्लेखित विवरणबाट रबर खेती फाइदा जनक व्यावसायिक उत्पादन देखिएको छ । अध्ययनका क्रममा रबर उत्पादक कृषकहरूसंग रबरबाट हुने फाइदाहरू उल्लेख गर्न लगाउँदा निम्नानुसा फाइदा पाउन सकिने जनाएका थिए । तालिका नं. १ अनुसार रबर खेतीबाट हुने फाइदाहरू के के हुन् र सबै भन्दा प्रमुख फाइदालाई ६ अङ्क र सबै भन्दा कम महत्वको फाइदालाई १ अङ्क दिन लगाइएको थियो । यसमा “आय आर्जनको राम्रो श्रोत”ले अधिकतम औषत अङ्क ५.३८, “रोजगारी सृजना” ले दाश्रो अधिकतम अङ्क ४.४ , “इन्धन (दाउरा) आपूर्ति” ले तश्रो अधिकतम अङ्क ४.१२, “वातावरण सुधार गर्न सहयोगी” ले चौथो अधिकतम अङ्क २.९ र “जङ्गली तथा अन्य जनावरबाट नोक्सान नहुने”ले पाँचौं स्थानको अङ्क पाएको छ । जंगली जनावरले नोक्सानी पुर्याउने क्षेत्रमा रबर खेती सबैभन्दा सुरक्षित खेती हुन पुगेको छ ।

तालिका नं.१- उत्तरदाताको विचारमा रबर खेतीबाट हुने फाइदा

फाइदाका क्षेत्र सम्बन्धि विवरण	उत्तरदाता	न्यूनतम अङ्क	अधिकतम अङ्क	औषत अङ्क	स्तरीय विचलन	श्रेणी
आय आर्जनको राम्रो श्रोत	४०	४	६	५.३८	०.७७४	प्रथम
इन्धन (दाउरा) आपूर्ति	४०	३	५	४.१२	०.८८३	तृतीय
जमिनको मलिलोपन सुधार	४०	१	४	१.८५	०.८०२	
वातावरण सुधार गर्न सहयोगी	४०	१	५	२.९०	१.१२८	चौथो
रोजगारी सृजना हुन्छ	४०	१	६	४.४०	१.७०७	द्वितीय
जङ्गली तथा अन्य जनावरबाट नोक्सान नहुने	४०	१	६	२.३५	१.६१०	पाँचौं

श्रोत: रबरवाली बस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

१०. रबर खेती गर्दा भोग्नु परेका समस्याहरू

तालिका नं. २ अनुसार, रबर खेती गर्दा भोग्नु परेका समस्याहरूलाई सबैभन्दा महत्वपूर्ण समस्यालाई ७ अङ्क र सबैभन्दा कम महत्वपूर्ण समस्यालाई १ अङ्क दिन लगाइएकोमा गुणस्तरीय सामग्रीको अभाव, प्राविधिक ज्ञानको कमी र औजार उपकरणको अभाव क्रमसः प्रथम, द्वितीय र तृतीय श्रेणीका समस्याका रूपमा देखिए भने रबर जमाउन प्रयोग हुने रसायनको अभाव र अनुषन्धान नभएको क्रमसः चौथो र पाँचौं श्रेणीका समस्याका रूपमा देखिएका छन् ।

तालिका नं. २- रबरखेती गर्दा उत्तरदाताले भोग्नु परेका प्रमुख समस्याहरू

समस्या सम्बन्धि विवरण	उत्तरदाता	न्यूनतम अङ्क	अधिकतम अङ्क	औषत अङ्क	स्तरीय विचलन	श्रेणी
प्राविधिक ज्ञानको कमी	४०	१	७	५.०७	२.४४३	द्वितीय
औजार उपकरणको अभाव	४०	१	७	४.८२	२.०४९	तृतीय
गुणस्तरीय उत्पादन सामग्रीको अभाव	४०	४	७	५.२८	१.१३२	प्रथम
रबर जमाउन प्रयोग हुने रसायनको अभाव	४०	१	७	४.१८	१.१९६	चौथो
प्राविधिकहरूको कमी	४०	१	४	२.९०	१.००८	
उद्योगहरू संग सम्बन्ध स्थापना नभएको	४०	१	४	२.२५	.७४२	
रबर सम्बन्धि अनुषन्धान नभएको	४०	१	७	३.३५	२.४२४	पाँचौं

श्रोत: रबरवाली बस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण २०६९

११. रबर खेतीको प्रबर्द्धनका लागि गर्नु पर्ने कार्य

रबर खेतीको प्रबर्द्धनका लागि कुन कुरालाई महत्व दिनु पर्दछ र कृषकले कस्तो सेवा चाहेका छन् भन्ने प्रश्न सोधिएको थियो यस सम्बन्धमा उत्तरदाताबाट प्राप्त भएका उत्तरहरु निम्नानुसार रहेका छन्-

तालिका नं. ३ अनुसार रबरखेती प्रबर्द्धनका लागि कुन कुरालाई महत्व दिनु हुन्छ भनी गरिएको प्रश्नमा पाँचवटा कार्यलाई महत्व अनुसार अत्यधिक महत्वका लागि ५ अङ्क र कम महत्वकालागि १ अङ्क दिन भनिएको थियो । यसरी दिइएको अङ्कलाई औषत गणना गर्दा बेर्नामा अनुदानले अधिक अङ्क ४.२, प्राविधिक तालिमले दाश्रो अधिकतम अङ्क ४.१५ र बगान (बगैँचा) स्थापनाका लागि ऋणको व्यवस्थाले तेश्रो अधिकतम अङ्क ३.६५ पाएको छ । त्यस्तै, तालिका नं. ४ अनुसार, रबर खेतीको प्रबर्द्धन तथा विस्तारका लागि के गर्नु पर्ला भनी सोधिएको प्रश्नमा सबै भन्दा महत्वपूर्ण बुँदालाई ६ अङ्क र सबै भन्दा कम महत्वको बुँदालाई १ अङ्क प्रदान गर्न भनिएको थियो । यसरी प्राप्त अङ्कको औषत निकाल्दा सबै बुँदा करिव ३ र ४ को विचमा परेका छन् त्यसैले उक्त छ वटै बुँदा समान महत्वका भएको देखिन आउँछन् ।

तालिका नं. ३-रबरखेती प्रबर्द्धनका लागि उत्तरदाताको चाहनाको श्रेणीकरण

चाहना सम्बन्धि विवरण	उत्तरदाता	न्यूनतम अङ्क	अधिकतम अङ्क	औषत अङ्क	स्तरीय विचलन	श्रेणी
बेर्नामा अनुदान	४०	३	५	४.२०	०.७५८	प्रथम
बगान स्थापनाका लागि ऋण	४०	३	५	३.६५	०.८३४	तृतीय
प्राविधिक तालिम	४०	३	५	४.१५	०.७७०	द्वितीय
उत्पादीत सामग्रीको विक्रि वितरणको व्यवस्था	४०	१	२	१.५३	०.५०६	
मुल्य निर्धारण गर्ने संयन्त्रको व्यवस्था	४०	१	२	१.४७	०.५०६	

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका नं. ४- रबरखेती प्रबर्द्धनका लागि उत्तरदाताको सुभाब

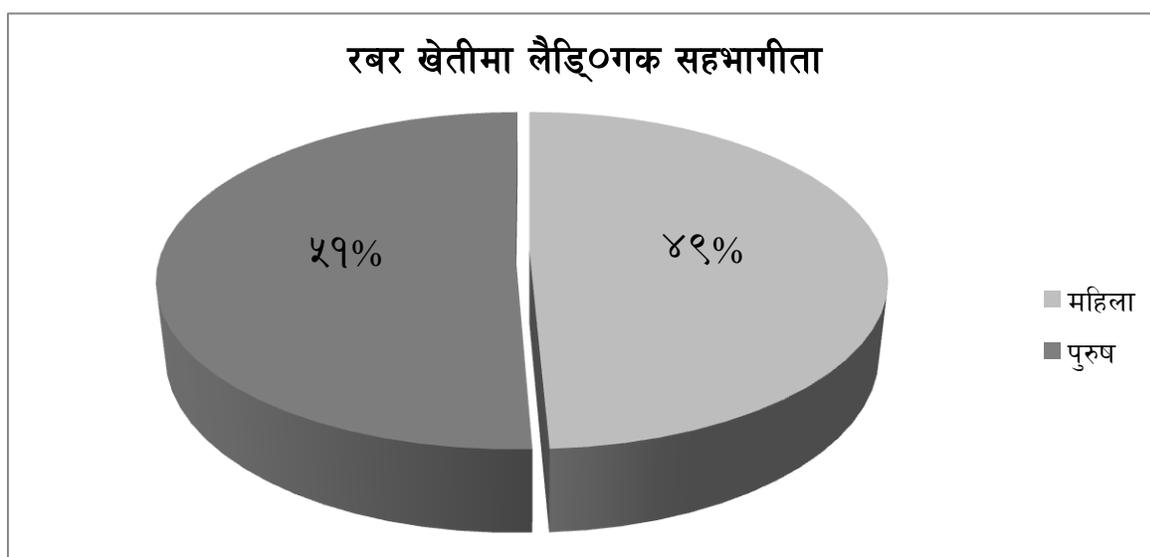
सुभाब सम्बन्धि विवरण	उत्तर दाता	न्युनतम अङ्क	अधिकतम् अङ्क	औषत अङ्क	स्तरीय विचलन	श्रेणी
बेर्ना नेपालमै उत्पादन गरिनु पर्दछ	४०	१	६	३.३५	१.५२८	चौथो
बेर्नामा अनुदान दिनु पर्दछ	४०	१	६	३.६८	१.७६०	द्वितीय
प्राबिधिक ज्ञानको प्रचार प्रसार गरिनु पर्दछ	४०	१	६	३.५५	१.७९७	तृतीय
बजारको राम्रो व्यवस्था र नियमन गर्नु पर्दछ	४०	१	६	३.६८	१.७८९	द्वितीय
उपकरण तथा रसायनको सहज उपलब्धता हुनु पर्दछ	४०	१	६	३.७५	१.७०६	प्रथम
बढि उत्पादन दिने जात सम्बन्धि अनुषन्धानको व्यवस्था	४०	१	६	२.९८	१.६५६	

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

१२. रबर खेतीमा लैङ्गिक सहभागीता

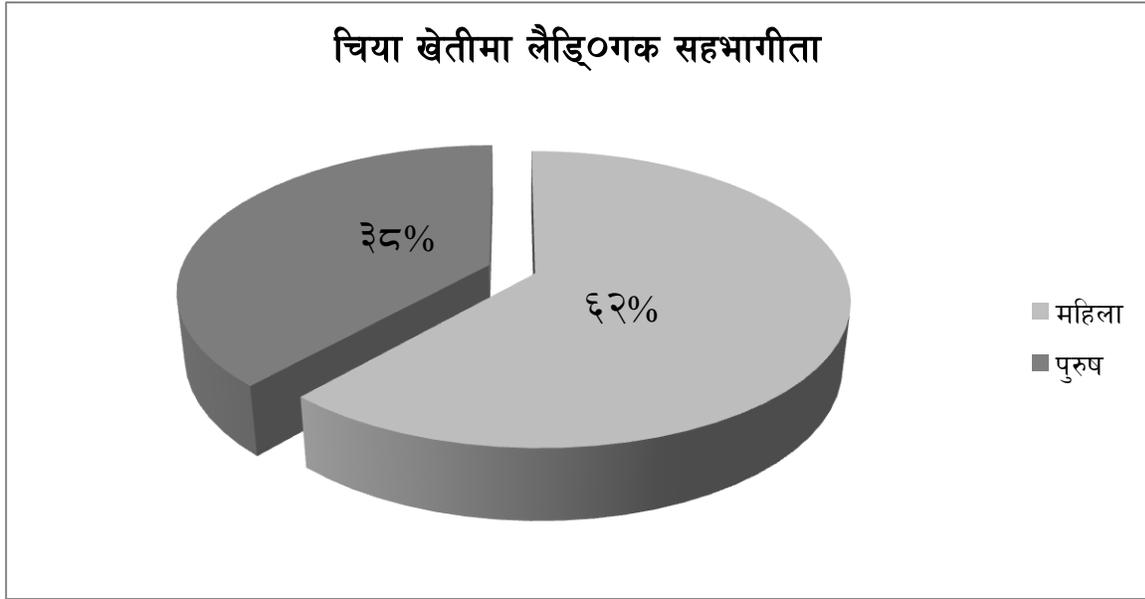
चित्र नं. १, २ र ३ अनुसार रबर खेतीमा महिला र पुरुषको बराबर सहभागीता रहेको तर धान र चिया खेतीमा महिलाले गर्ने कामको हिस्सा ६० प्रतिशत भन्दा बढि देखिन्छ । त्यस्तै चित्र नं ४ अनुसार उत्तरदातालाई रबर खेतीमा महिलाले मात्र वा पुरुषले मात्र गर्ने केही काम छ वा छैन भनी सोधिएको प्रश्नमा ९२ प्रतिशत उत्तरदाताले रबर खेतीमा महिलाले मात्र वा पुरुषले मात्र गर्ने काम नभएको बताए ।

चित्र नं. १- रबर खेतीमा लैङ्गिक सहभागीता

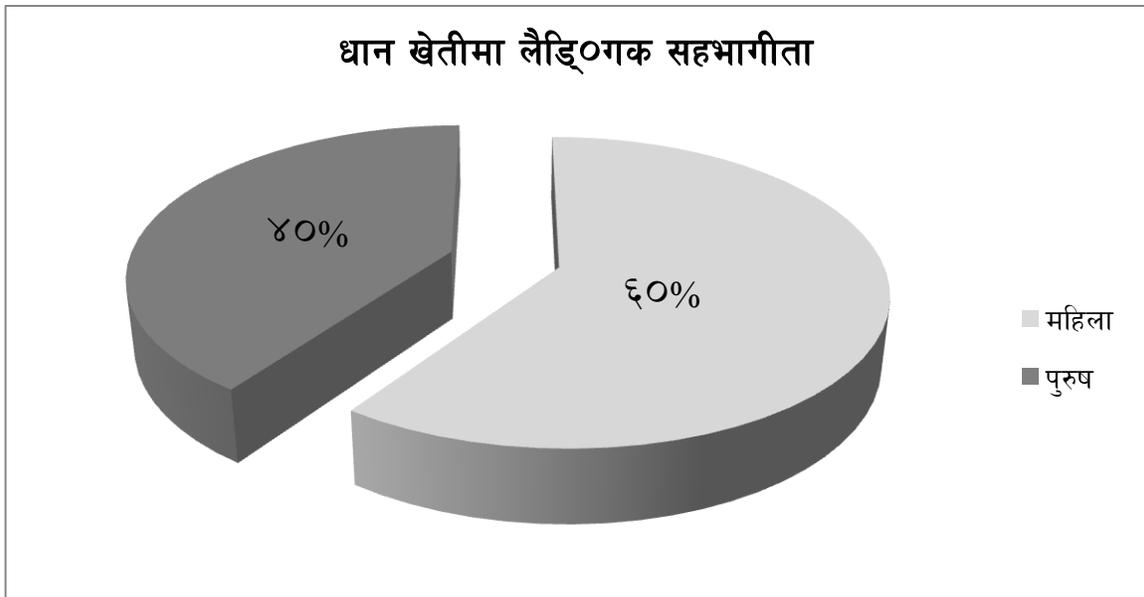

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

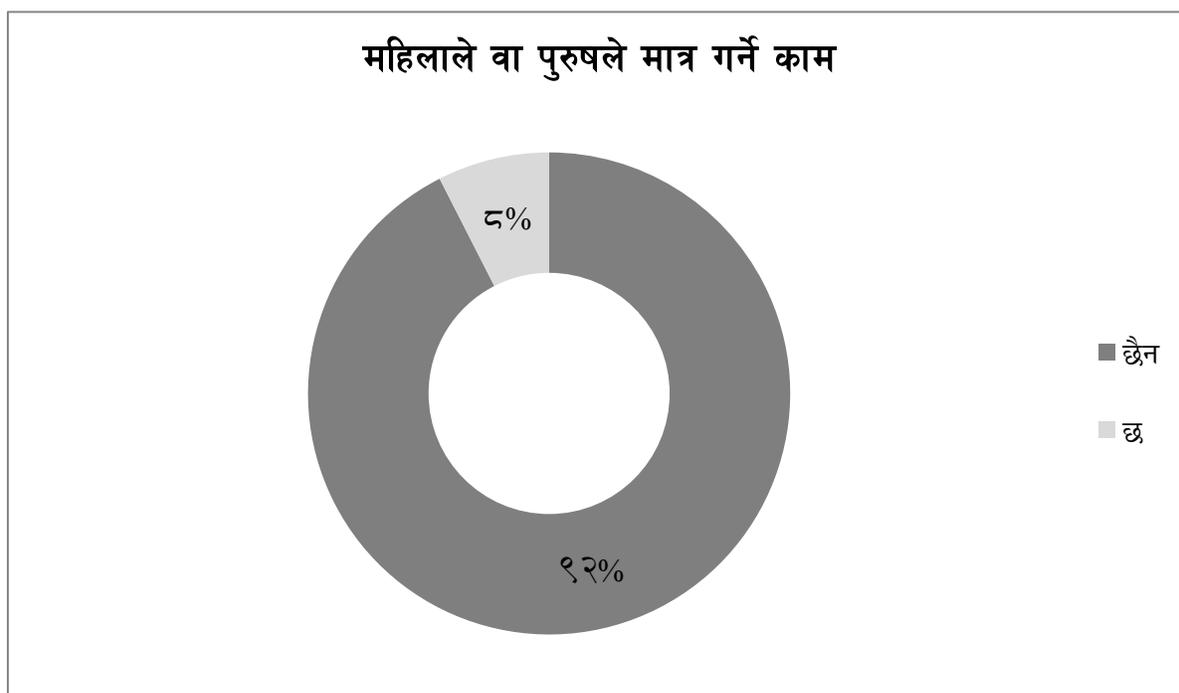
चित्र नं. २- चिया खेतीमा लैङ्गिक सहभागीता

चित्र नं. ३- धान खेतीमा लैङ्गिक सहभागीता

चित्र नं. ४- रबरखेतीमा महिलाले वा पुरुषलेमात्र गर्ने काम

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

१३. विविध विषयबस्तु

अन्तरवार्तामा सहभागी उत्तरदाताहरूलाई ज्ञान तथा सूचनाको श्रोत, खेती प्रणाली, रबर लगाइएको जमीन, रबरले प्रतिस्थापन गरेको बाली र त्यसका कारण आदी विषयमा प्रश्न राखीएको थियो । सहभागीबाट प्राप्त उत्तरहरूलाई विप्लेषण गर्दा देखिएका तथ्यहरूलाई निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । तालिका ५ अनुसार रबर खेती सम्बन्धि सूचना एवं ज्ञानका कुराका श्रोतहरूमा छिमेकी, साथीभाइ, गोरखकाली रबर उद्योग देखिएका छन् । यस अनुसार ३२.५ प्रतिशत उत्तरदाताको सूचना एवं ज्ञानको श्रोत साथीभाइ रहेका छन् भने १७.५ प्रतिशत उत्तरदाताको सूचना एवं ज्ञानको श्रोत एक भन्दा बढि रहेका छन् । यसरी सूचनाको Localite श्रोत बढि विश्वसनिय हुने देखिन्छ ।

तालिका-५. रबर खेती सम्बन्धि सूचना एवं ज्ञानको श्रोत

	आवृत्ति	प्रतिशत	जोडिएको प्रतिशत
छिमेकी	११	२७.५	२७.५
साथीभाइ	१३	३२.५	६०.०
गोरखकाली रबर उद्योग	९	२२.५	८२.५
एक भन्दा बढि श्रोत	७	१७.५	१००.०
जम्मा	४०	१००.०	

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका ६ अनुसार ५० प्रतिशत उत्तरदाताले रबरलाई एकलो बालीको रूपमा (Plantation) रोपाई गरेको पाइयो र केही कृषकले बागबानी वन प्रणालीको रूपमा सुपारीसंग अन्तरबालीको रूपमा खेती गरेको पनि पाइयो ।

तालिका-६. रबर खेतीप्रणाली

	आवृत्ति	प्रतिशत	जोडिएको प्रतिशत
अन्तरबाली प्रणाली	१८	४५.०	४५.०
बागबानी वन प्रणाली	२	५.०	५०.०
रबर एकलो बाली प्रणाली	२०	५०.०	१००.०
जम्मा	४०	१००.०	

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

रबर खेतीमा प्रयोग भएको जमीन सम्बन्धि प्रश्नमा तालिका-७ मा उल्लेख भए अनुसार ५५ प्रतिशत कृषकले भएको बालीलाई प्रतिस्थापन गरेर रबर रोपेको पाइयो भने ३७.५ प्रतिशत कृषकले रबरलाई थप बालीको रूपमा र ७.५ प्रतिशत कृषकले नयाँ जमीनमा लिज वा भाडामा लिएर रबर रोपेको पाइयो ।

तालिका-७. रबर खेतीमा प्रयोग गरिएको जमीन

	आवृत्ति	प्रतिशत	जोडिएको प्रतिशत
नयाँ जमीन	३	७.५	७.५
रबर थप बालीको रूपमा	१५	३७.५	४५.०
भएको बालीलाई प्रतिस्थापन गरेर	२२	५५.०	१००.०
जम्मा	४०	१००.०	

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका-८ अनुसार ६७.५ प्रतिशत कृषकले मलिलो जमिनमा रबर खेती गरेका छन् भने बाँकीले या त सिमान्त जमिनमा या पानी जम्ने अथवा खल्ला जमीनमा पनि रबर रोपेको पाइयो ।

तालिका-८. रबर खेतीमा प्रयोग गरिएको जमीनको मलिलोपन

	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत
मलिलो जमीन	२७	६७.५	६७.५
सिमान्त जमीन	१०	२५.०	९२.५
पानी जम्ने जमीन	३	७.५	१००.०
जम्मा	४०	१००.०	

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका ९ अनुसार ४०.५४ प्रतिसत कृषकले थप बालीका रूपमा शूरुमा चिया खेती भित्र र विस्तारै चिया हटाउँदै गएर रबरमात्र रहने गरी रबर खेती गरेको पाइयो भने भण्डै ६० प्रतिसत कृषकले धान र मकै बालीलाई प्रतिस्थापन गरेर रबर रोपेको पाइयो ।

तालिका-९. प्रतिस्थापन गरिएको बाली

	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत
धान	१५	४०.५४	४०.५४
मकै	७	१८.९२	५९.४६
चिया	१५	४०.५४	१००.०
जम्मा	३७	१००.०	

तालिका १० अनुसार बाली प्रतिस्थापन गर्नुको कारणमा नाफा कम हुनु, खेती खर्च बढि हुनु र रबरलाई जंगली जनावरले विगार नगर्ने भएका कारण हो भन्ने देखियो । २७ प्रतिसत कृषकले तीनवटै कारणले धान, मकैको क्षेत्रफल घटाएर रबर रोपेको पाइयो ।

तालिका-१०. बाली प्रतिस्थापनको कारण

	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत
नाफा कम	१०	२५.०	२५.०
खेती खर्च बढि	४	१०.०	३५.०
रबरलाई जंगली जनावरले नोक्सान नगर्ने	१०	२५.०	६०.०
माथिका दुई कारण	५	१२.५	७२.५
माथिका तीन कारण	११	२७.५	१००.०
जम्मा	४०	१००.०	

श्रोत: रबरबाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

१४. रबर खेतीबाट परेको सामाजिक आर्थिक प्रभाव

रबर खेतीमा संलग्न कृषकमा परेको सामाजिक आर्थिक प्रभाव कस्तो छ भनी ३ वर्ष अघिको र अहिलेको अवस्थाको वस्तुगत रूपमा तुलना गर्न लगाइएको थियो । यसका लागि एउटा भर्याङ्गको चित्र देखाएर २०६६ सालको अवस्थालाई "०" ले जनाई यस भन्दा माथि ५ वटा खुड्कला र तल ५ वटा खुड्कला

रहेको भर्याङ्गमा उपयुक्त खुड्कीलामा चिन्हलगाउन अनुरोध गरीएको थियो । यसको आधारमा देखिएको औषत प्रभाव निम्नानुसार देखिएको छ । यसले पनि के देखाउँछ भने सामाजिक आर्थिक रुपमा पनि रबरखेती उपलब्धिमूलक देखिएको छ ।

तालिका-११. २०६६ को भन्दा आर्थिक अवस्था

बढेको अंक	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत	औषत
१	९	२२.५	२२.५	२
२	१६	४०.०	६२.५	
३	११	२७.५	९०.०	
४	४	१०.०	१००.०	
जम्मा	४०	१००.०		

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समेक्षण, २०६९

तालिका ११ अनुसार २०६६ को भन्दा अहिले आर्थिक अवस्था बढेको भनी ४० प्रतिसत कृषकले २ अङ्क, २७.५ प्रतिसतले ३ अङ्क २२.५ प्रतिसतले १ अङ्क र १० प्रतिसतले ४ अङ्क दिएका थिए । यसलाई औषतमा राख्दा २ अङ्कले आर्थिक अवस्था वृद्धि भएको पाइयो ।

तालिका-१२. २०६६ को भन्दा उत्पादनको गुणस्तर

बढेको अंक	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत	औषत
१	१३	३२.५	३२.५	२
२	१८	४५.०	७७.५	
३	५	१२.५	९०.०	
४	४	१०.०	१००.०	
जम्मा	४०	१००.०		

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समेक्षण, २०६९

तालिका १२ अनुसार २०६६ सालको तुलनामा यस वर्ष उत्पादनको गुणस्तर ४५ प्रतिसत उत्तरदाताको २ अङ्कले, ३२.५ प्रतिसत उत्तरदाताको १ अङ्कले, १२.५ प्रतिसत उत्तरदाताको ३ अङ्कले र १० प्रतिसत उत्तरदाताको ४ अङ्कले गरी औषतमा २ अङ्कले बढेको पाइयो ।

तालिका-१३. २०६६ को भन्दा उत्पादनको परिमाण

बढेको अंक	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत	औषत
१	९	२२.५	२२.५	२.२
२	१८	४५.०	६७.५	
३	१०	२५.०	९२.५	
४	३	७.५	१००.०	
जम्मा	४०	१००.०		

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका १३ अनुसार २०६६ सालको तुलनामा यसवर्ष ४५ प्रतिसत उत्तरदाताको २ अङ्क, २५ प्रतिसत उत्तरदाताको ३ अङ्क, २२.५ प्रतिसत उत्तरदाताको १ अङ्क र ७.५ प्रतिसत उत्तरदाताको ४ अङ्क गरी औषतमा २.२ अङ्कले उत्पादनको परिमाण बढेको पाइयो ।

तालिका-१४. २०६६ को भन्दा उत्पादनको मूल्य

बढेको अंक	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत	औषत
०	४	१०.०	१०.०	२.४
१	५	१२.५	२२.५	
२	११	२७.५	५०.०	
३	११	२७.५	७७.५	
४	९	२२.५	१००.०	
जम्मा	४०	१००.०		

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका १४ अनुसार उत्पादनको मूल्यमा पनि २०६६ सालको तुलनामा औषतमा २.४ अङ्कले बृद्धि भएको पाइयो ।

तालिका-१५. २०६६ को भन्दा उत्पादनका लागि गर्नुपरेको प्रयत्न

बढेको अंक	आवृत्ति	प्रतिसत	जोडिएको प्रतिसत	औषत
-४	६	१५.०	१५.०	-१.२५
-३	३	७.५	२२.५	
-२	२	५.०	२७.५	
-१	१५	३७.५	६५.०	
०	१४	३५.०	१००.०	
जम्मा	४०	१००.०		

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सर्भेक्षण, २०६९

तालिका १५ अनुसार उत्पादनका लागि गर्नु परेको प्रयत्नको २०६६ सालको तुलनामा घटेको देखिन्छ, जुन औषतमा -१.२५ अङ्क छ। ३५ प्रतिशत उत्तरदाताले भने उत्पादनका लागि गर्नु परेको प्रयत्नमा कुनै परिवर्तन नभएको बताए।

अध्ययनको निष्कर्ष

नतिजा विश्लेषण, समुह छलफल तथा बिज्ञ तथा कृषकको अनुभव तथा सुधा फलरस प्रा.ली.मा गरिएको परिक्षण अनुसार भापा जिल्लामा रबर खेती एउटा सफल कृषि व्यवसाय हुन सक्ने देखिन्छ। उद्योगका हिसाबले पनि प्राकृतिक रबर खेती सफल देखिन्छ। रोजगारीको सृजना, आय आर्जन, लैङ्गिक समताका हिसाबले पनि प्राकृतिक रबर खेती उपयुक्त देखिएको छ।

त्यस्तै, खुद बर्तमान मूल्य सकारात्मक रहेको, लाभ:लागत अनुपात औषत उत्पादनका आधारमा गणना गर्दा २.३९ रहेको, यस खेतीमा संलग्न कृषकको आयस्तर बढ्दै गएको तथा उत्पादन शुरु भए पश्चात कृषकले गर्नु पर्ने परिश्रमको मात्रा घटेको, रबरको उत्पादक अबधि समाप्त भए पछि एक मुष्टरूपमा ठूलो परिमाणमा प्राप्त हुने काठबाट फर्निचरजन्य सामग्री बनाउन सकिने भई ठूलो रकम लाभांसको रूपमा प्राप्त हुने देखिन्छ।

दक्ष प्राविधिक जनशक्ति नभएको, अनुसन्धान गर्ने सार्वजनिक संस्थाले यस क्षेत्रमा काम नगरेको, बेर्नाका लागि विदेशमा (खासगरी भारत) भर पर्नु परेको जस्ता केहि समस्या भए तापनि, यस क्षेत्रमा निजि क्षेत्रले काम गरेको र साभेदारीमा काम गर्न उत्साहित देखिएका छन्।

रबरको विस्तार तथा प्रबर्द्धनका लागि कृषकलाई नेपालमै उत्पादन गरीएका बेर्ना सहूलियत दरमा उपलब्ध गराउने, बैङ्क मार्फत रबर बगैँचा स्थापनाका लागि सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गराउने, उत्पादित सामग्री रबर उद्योगलाई उपलब्ध गराउने र यसको अनुगमन तथा नियमनका लागि कृषि विभाग वा मन्त्रालयमा एउटा इकाई गठन गर्ने, अनुसन्धान कार्यलाई नियमित रूपमा संचालन गर्ने तथा अन्तरराष्ट्रिय रबर अध्ययन समुहको सदस्यता लिई जर्मप्लाज्म आदानप्रदान को व्यवस्था मिलाउने जस्ता कार्य गर्न आवश्यक देखिएको छ। रबर खेतीमा संलग्न कृषक, चोप सङ्कलनमा संलग्न व्यक्तिहरु तथा कृषि विभागका केहि कर्मचारीलाई तालिमको व्यवस्था गर्न सकिए प्राकृतिक रबर खेती तथा उद्योगलाई दिगो रूपमा अगाडि बढाउन सक्ने देखिन्छ। *Hevea brasiliensis* ले सबै भन्दा बढि कार्बन उपभोग गर्ने र विरुवाको बृद्धि दर अधिक रहेकोले वन क्षेत्रको विकासमा समेत योगदान दिन सक्ने देखिन्छ र कार्बन व्यापारमा यस बालीको अग्रणि भूमिका हुन सक्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको देखिन्छ।

अध्ययनबाट गरिएको सिफारिस

अध्ययनको क्रममा सङ्कलन गरिएका प्राथमिक सूचना, सहायक सूचना, कृषक तथा सरोकारवालाहरूसँग गरिएको छलफल तथा अन्य थप साहित्यको अध्ययनबाट निम्नअनुसार हुन उपयुक्त हुने महसूस गरी सिफारिस गरिएको छः

१. कृषि विभाग अन्तरगत राष्ट्रिय औद्योगिक बाली विकास कार्यक्रमले यस क्षेत्रमा कार्य गर्ने व्यवस्था,
२. हाल निर्माणको क्रममा रहेको कृषि विकास रणनीतिमा रबरबालीलाई उच्च मूल्यको बालीको रूपमा स्थान दिई साभेदारीमा कार्यक्रम संचालन गर्ने गरी स्थान दिनु पर्ने ।
३. पूर्वाञ्चल क्षेत्रका तराई जिल्ला भापा, मोरङ्ग, सुनसरी र पहाडि जिल्ला इलामको तल्लो भेगलाई *Hevea brasiliensis* जातको रबर खेती पकेट क्षेत्रको रूपमा स्थापना गर्ने ।
४. कृषि अनुसन्धान केन्द्र, कृषि विभाग तथा रबर खेतीमा संलग्न कृषकहरूको संस्थासंग मिलेर सहभागितात्मक अनुसन्धान तथा जर्मप्लाज्म आदान प्रदान कार्यक्रमलाई निरन्तर रूपमा संचालन गर्ने ।
५. रबर खेतीमा संलग्न कृषकहरूको संस्था, रबर उद्योगहरू, IRJR-N, कृषि विभागको विचमा निजि-सरकारी साभेदारी, निजि-निजि साभेदारी र सरकारी-सरकारी साभेदारी तथा सरकारी-सहकारी साभेदारी पद्धतिमा कार्य संचालन गर्ने ।
६. रबर क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारी तथा कृषकलाई रबर नर्सरी, खेती प्रविधि, आधारभूत प्रशोधन जस्ता विषयमा तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
७. रबरबालीले उपयोग गर्ने कार्वनको आधारमा कार्वन व्यापारमा पहल समेत गर्ने गरी रबर नीति तर्जुमा गर्ने ।
८. कृषि तथा वन विश्व विद्यालयमा रबर खेती सम्बन्धि अध्ययन अनुसन्धानको व्यवस्था गर्ने ।
९. ५ वर्ष भित्रमा *Hevea brasiliensis* को क्षेत्रफल १०, ००० हेक्टर पुर्याउने कार्ययोजना सहित कार्य संचालन गर्ने र प्राकृतिक रबर उत्पादन हुने अन्य बालीहरूको अध्ययन अनुसन्धान गरी सिमान्त जमीन तथा हैसियत विग्रेका वनको उपयोग गर्ने गरी कार्य संचालन गर्ने ।

रबर खेती वस्तुस्थिति अध्ययन टोलीमा संलग्न व्यक्तिहरु

निरु दाहाल पाण्डे-	प्रमुख, रा.औ.बा.वि.कार्यक्रम, हरिहरभवन
विना चित्रकार-	ब.कृ.अ., कृषि विभाग, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन शाखा
अमरराज शर्मा घिमिरे-	कृ.प्र.अ., रा.औ.बा.वि.कार्यक्रम, हरिहरभवन
वीरेन्द्र राज पराजुली-	बा.वि.अ., रा.औ.बा.वि.कार्यक्रम, हरिहरभवन
भुवन ढुङ्गाना-	ए.नै.बा.वि.कार्यक्रम, हरिहरभवन
हरि वहादुर कार्की-	रा.बा.वि.कार्यक्रम, हरिहरभवन

जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, भापाका बरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत, बाली विकास अधिकृत लगायत अन्य सहायक कर्मचारीहरु ।

रबर खेती वस्तुस्थिति अध्ययनको छलफल कार्यक्रममा संलग्न व्यक्तिहरु

श्री तेज प्रसाद दवाडी-	ब.कृ.वि.अ., जि.कृ.वि.का.भापा
श्री विष्णु प्रसाद भण्डारी-	जिल्ला वन अधिकृत, जिल्ला वन कार्यालय, भापा
श्री राम प्रसाद गौतम-	कृ.प्र.अ., जि.कृ.वि.का., भापा
श्री मुकुन्द भुसाल-	बा.वि.अ., जि.कृ.वि.का., भापा
श्री भूप नारायण मण्डल-	म.वि.अ., जि.कृ.वि.का., भापा
श्री शीतल भट्टराई-	योजना अधिकृत, जि.कृ.वि.का., भापा
श्री कामना अधिकारी-	बागवानी विकास अधिकृत, जि.कृ.वि.का., भापा
श्री सूर्यनारायण यादव-	बागवानी विकास अधिकृत, जि.कृ.वि.का., भापा
श्री युवराज वास्तोला-	अध्यक्ष, आदर्श नमुना सा.वन उ.स., बुधबारे, भापा
श्री पर्शुराम गिरी-	अध्यक्ष, जामुनबारी सा.वन उ.स., सुरुङ्गा, भापा
श्री सिताराम पोखेल-	सदस्य, नेपाल स्काउट, भापा
श्री चन्द्र प्रसाद दाहाल-	अध्यक्ष, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ, भापा
श्री कल्पना दाहाल-	सचिव, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ, भापा
श्री बाल कृष्ण सापकोटा-	कोषाध्यक्ष, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ, भापा
श्री रुद्र प्रसाद पौडेल-	स.सचिव, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ, भापा
श्री अरुण कुमार श्रेष्ठ-	सदस्य, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ, भापा
श्री मीना खतिवडा-	सदस्य, साना किसान प्राकृतिक रबर उत्पादक संघ, भापा
श्री चिन्तामणि सापकोटा-	कृषक, घेराबारी-९, भापा
श्री अर्जुन विष्ट-	कृषक, शनिश्चरे-४, भापा
श्री पर्शुराम न्यौपाने-	कृषक, पृथ्वीनगर-५, भापा
श्री कृष्ण कुमार कार्की-	कृषक, पृथ्वीनगर-५, भापा
श्री रेवत कुमार दाहाल-	कृषक, धाइजन-६, भापा

सन्दर्भ सामग्रीहरू

- Aigbekaen EO, Nwagbo EC.1999. An analysis of costs and returns of natural rubber production in Nigeria. *Indian J. Nat. Rubber Res.* 12 (1-2): 77 - 85.
- FAOSTAT.2012. Trade. Retrieved from: <http://faostat3.fao.org/home/index.html#DOWNLOAD>. Retrieved on December, 2012
- Khanal, T. 2060 BS. *Prakritik Rabar: Kheti Tatha Udhyog: Ek Adhyan* (In Nepali). Hattiban, Lalitpur, Jagadamba Press Pvt. Ltd.
- Natural Rubber Statistics.2011. Retrieved from: <http://www.lgm.gov.my/nrstat/nrstats.pdf> - rubber statistics. Retrieved on December, 2012
- NERI and IUCN. 2011. Assessment of Economic, Social and Environmental Costs and Benefits of Dak Lak Rubber Plantations: Case Study in Saravan Province. International Union for Conservation of Nature Lao PDR & The National Economic Research Institute, Ministry of Planning and Investment of Lao PDR For the Poverty-Environment Initiative in Lao PDR
- Orimoloye, J.R., I. K. Ugwa and S. O. Idoko.2010. Soil management strategies for rubber cultivation in an undulating topography of Northern Cross River State. *Journal of Soil Science and Environmental Management* Vol. 1(2), Rubber Research Institute of Nigeria, P. M. B. 1049, Benin City, Edo State, Nigeria.
- The Association of Natural Rubber Producing Countries. 2010. Presentation on Rubber Research and Development Proposal in Nepal by Tilak Bhadur Bhandari. *Natural Rubber Trends and statistics*, Volume 92(5)
- The Economist Ltd., 2010. Rubber Consumption. Retrieved from: http://www.therubbereconomist.com/rubber_consumption. Retrieved on November, 2012
- Trade and export promotion centre.2013. Export Import data. GoN, Trade and Export Promotion Centre (TEPC). Pulchowk, Lalitpur, Nepal
- Transportation Management Office. 2012. Data about registered vehicles in Nepal. GoN, MOLTM, DoTM, Lalitpur, Nepal
- Viswanathan, P.K._____ Emerging Smallholder Rubber Farming Systems in India and Thailand: A comparative Economic Analysis. *Asian Journal of Agriculture and Development*, Vol. 5, No. 2 Gujrat Institute of Development Research, India

अनुसूचि-१, एनपीभी, खेती खर्च, लाभ:लागत अनुपात

NPV of rubber farming in one bigha (at minimum output) in Nepalese currency							
Year	Cash outflow	Discount factor 10%	Discounted cash outflow	Cash inflow	Discounted cash inflow	Differential cash flow	Cumulative Cash Flow
०	२३०,०००	१	२३००००	०	०	-२३००००	-२३००००
१	२९०००	०.९१	२६३६४	०	०	-२६३६४	-२५६३६४
२	३८०००	०.८३	३१४०५	०	०	-३१४०५	-२८७७६९
३	४१०००	०.७५	३०८०४	०	०	-३०८०४	-३१८५७३
४	१३६०००	०.६८	९२८९०	०	०	-९२८९०	-४११४६२
५	१३६०००	०.६२	८४४४५	०	०	-८४४४५	-४९५९०८
६	१४५०००	०.५६	८१८४९	१५८०००	८९१८७	७३३८	-४८८५६९
७	१४५०००	०.५१	७४४०८	२२५०००	११५४६१	४१०५३	-४४७५१७
८	१४५०००	०.४७	६७६४४	३१५०००	१४६९५०	७९३०६	-३६८२११
९	१४५०००	०.४२	६१४९४	३६००००	१५२६७५	९११८१	-२७७०३०
१०	१४५०००	०.३९	५५९०४	३६००००	१३८७९६	८२८९२	-१९४१३८
११	१४५०००	०.३५	५०८२२	३६००००	१२६१७८	७५३५६	-११८७८२
१२	१४५०००	०.३२	४६२०१	३६००००	११४७०७	६८५०६	-५०२७६
१३	१४५०००	०.२९	४२००१	३६००००	१०४२७९	६२२७८	१२००२
१४	१४५०००	०.२६	३८१८३	३६००००	९४७९९	५६६१६	६८६१८
१५	१४५०००	०.२४	३४७१२	३६००००	८६१८१	५१४६९	१२००८७
१६	१४५०००	०.२२	३१५५६	३६००००	७८३४६	४६७९०	१६६८७८
१७	१४५०००	०.२०	२८६८७	३६८०००	७६७६४	४८०७६	२१४९५४
१८	१४५०००	०.१८	२६०८०	३६८०००	६९७८५	४३७०६	२५८६६०
१९	१४५०००	०.१६	२३७०९	३६८०००	६३४४१	३९७३२	२९८३९२
२०	१४५०००	०.१५	२१५५३	३६८०००	५७६७४	३३१२०	३३४५१२
२१	१४५०००	०.१४	१९५९४	३६८०००	५२४३१	३२८३७	३६७३४९
२२	१४५०००	०.१२	१७८१३	२९८०००	३६६०८	१८७९५	३८६१४५
२३	१४५०००	०.११	१६१९३	२९८०००	३३२८०	१७०८७	४०३२३१
२४	१४५०००	०.१०	१४७२१	२९८०००	३०२५५	१५५३३	४१८७६५
२५	१४५०००	०.०९	१३३८३	२३००००	२१२२८	७८४५	४२६६१०
२६	१४५०००	०.०८	१२१६६	२३००००	१९२९८	७१३२	४३३७४२
२७	१४५०००	०.०८	११०६०	२३००००	१७५४४	६४८४	४४०२२६
२८	१४५०००	०.०७	१००५५	१६३०००	११३०३	१२४८	४४१४७४
२९	१४५०००	०.०६	९१४१	१६३०००	१०२७५	११३५	४४२६०८
३०	१४५०००	०.०६	८३१०	१६३०००	९३४१	१०३२	४४३६४०
३१	१४५०००	०.०५	७५५४	१६३०००	८४९२	९३८	४४४५७८
	Total		१३२०७००		१७६५२७८	४४४५७८	
					PV	४४४५७८	
				३२५००००	PV of trees	१६९३२१	
				११००४०००	NPV	६१३८९८	
				Discounted BC ratio		१.४६	
					PBP	१३.८ years	

Income based on minimum output

year	Dry rubber Kg/bigha	Rate	Total income
६	७००	२२५	१५७५००
७	१०००	२२५	२२५०००
८	१४००	२२५	३१५०००
९-१६	१६००	२२५	३६००००
१७-२१	१७००	२२५	३८२५००
२२-२४	१३००	२२५	२९२५००
२५-२७	१०००	२२५	२२५०००
२८-३०	७००	२२५	१५७५००

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समीक्षण, २०६९

2. NPV of rubber cultivation at high output per bigha in Nepalese currency

Year	Cash outflow	Discount factor 10%	Discounted cash outflow	Cash inflow	Discounted cash inflow	Differential cash flow	Cumulative Cash flow
०	२३००००	१	२३००००	०	०	-२३००००	-२३००००
१	२९०००	०.९१	२६३६४	०	०	-२६३६४	-२५६३६४
२	३८०००	०.८३	३१४०५	०	०	-३१४०५	-२८७७६९
३	४१०००	०.७५	३०८०४	०	०	-३०८०४	-३१८५७३
४	१३६०००	०.६८	९२८९०	०	०	-९२८९०	-४११४६२
५	१४५०००	०.६२	९००३४	०	०	-९००३४	-५०१४९६
६	१४५०००	०.५६	८१८४९	४२१२००	२३७७५६	१५५९०८	-३४५५८८
७	१४५०००	०.५१	७४४०८	४२१२००	२१६१४२	१४१७३४	-२०३८५४
८	१४५०००	०.४७	६७६४४	४८६०००	२२६७२३	१५९०७९	-४४७७५
९	१४५०००	०.४२	६१४९४	४८६०००	२०६१११	१४४६१७	९९८४२
१०	१४५०००	०.३९	५५९०४	४८६०००	१८७३७४	१३१४७०	२३१३१३
११	१४५०००	०.३५	५०८२२	६४८०००	२२७१२०	१७६२९८	४०७६११
१२	१४५०००	०.३२	४६२०१	६४८०००	२०६४७३	१६०२७१	५६७८८२
१३	१४५०००	०.२९	४२००१	६४८०००	१८७७०३	१४५७०१	७१३५८४
१४	१४५०००	०.२६	३८१८३	६४८०००	१७०६३९	१३२४५६	८४६०३९
१५	१४५०००	०.२४	३४७१२	९७२०००	२३२६८९	१९७९७७	१०४४०१६
१६	१४५०००	०.२२	३१५५६	९७२०००	२११५३६	१७९९७९	१२२३९९६
१७	१४५०००	०.२०	२८६८७	९७२०००	१९२३०५	१६३६१८	१३८७६१३
१८	१४५०००	०.१८	२६०८०	९७२०००	१७४८२३	१४८७४३	१५३६३५६
१९	१४५०००	०.१६	२३७०९	९७२०००	१५८९३०	१३५२२१	१६७१५७८
२०	१४५०००	०.१५	२१५५३	९७२०००	१४४४८२	१२२९२८	१७९४५०६
२१	१४५०००	०.१४	१९५९४	९७२०००	१३१३४७	१११७५३	१९०६२५९
२२	१४५०००	०.१२	१७८१३	९७२०००	११९४०६	१०१५९४	२००७८५२
२३	१४५०००	०.११	१६१९३	९७२०००	१०८५५१	९२३५८	२१००२१०
२४	१४५०००	०.१०	१४७२१	९७२०००	९८६८३	८३९६२	२१८४१७२
२५	१४५०००	०.०९	१३३८३	९७२०००	८९७१२	७६३२९	२२६०५०१

Year	Cash outflow	Discount factor 10%	Discounted cash outflow	Cash inflow	Discounted cash inflow	Differential cash flow	Cumulative Cash flow
२६	१४५०००	०.०८	१२१६६	६४८०००	५४३७१	४२२०४	२३०२७०५
२७	१४५०००	०.०८	११०६०	६४८०००	४९४२८	३८३६८	२३४१०७३
२८	१४५०००	०.०७	१००५५	४८६०००	३३७०१	२३६४६	२३६४७१९
२९	१४५०००	०.०६	९१४१	४८६०००	३०६३७	२१४९६	२३८६२१५
३०	१४५०००	०.०६	८३१०	४२१०००	२४१२७	१५८१७	२४०२०३३
३१	१४५०००	०.०५	७५५४	४२१०००	२१९३४	१४३७९	२४१६४१२
३२	१४५०००	०.०५	६८६८	४५०००००	२१३१३१	२०६२६३	२६२२६७५
		total	१३३३१५६		३९५५८३१		
		NPV					२६२२६७५
	Discounted BC ratio						२.९७
		PBP					९.३०

श्रोत: अध्ययन समीक्षण, २०६९

year	Dry rubber Kg/bigha	Rate	Total income
६ - ७	१८७२	२२५	४२१२००
८ - १०	२१६०	२२५	४८६०००
११ - १४	२८८०	२२५	६४८०००
१५ - २५	४३२०	२२५	९७२०००
२६ - २७	२८८०	२२५	६४८०००
२८ - २९	२१६०	२२५	४८६०००
३०	१८७२	२२५	४२१२००

Income based on optimum output
Tree per bigha 320 and latex extraction days 270
Latex per tree per day 65 ml year 6 & 7
75 ml year 8,9 &10
100 ml Year 11, 12, 13 and 14
150 ml year 15-25
100 ml Year 26-27
75 ml Year 28-29
65 ml year 30
Dry rubber one-third of latex
300 plants be sold at last in 15000 each

Additional income
500 Kg fire wood after 7th year of plantation
400 Kg rubber seed after 10th year of plantation
100 Kg talex which can be sold at half price
These income has not been included while calculating the above NPV and BC ratio

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समीक्षण, २०६९

3. NPV of rubber cultivation at average output per bigha in Nepalese currency							
Year	Cash outflow	Discount factor 10%	Discounted cash outflow	Cash inflow	Discounted cash inflow	Differential cash flow	Cumulative Cash Flow
0	२३००००	१	२३००००	०	०	-२३००००	-२३००००
१	२९०००	०.९१	२६३६४	०	०	-२६३६४	-२५६३६४
२	३८०००	०.८३	३१४०५	०	०	-३१४०५	-२८७७६९
३	४१०००	०.७५	३०८०४	०	०	-३०८०४	-३१८५७३
४	१३६०००	०.६८	९२८९०	०	०	-९२८९०	-४११४६२
५	१४५०००	०.६२	९००३४	०	०	-९००३४	-५०१४९६
६	१४५०००	०.५६	८१८४९	३३७०५०	१९०२५६	१०८४०७	-३९३०८९
७	१४५०००	०.५१	७४४०८	३३७०५०	१७२९६०	९८५५२	-२९४५३७
८	१४५०००	०.४७	६७६४४	३८८८००	१८१३७८	११३७३४	-१८०८०२
९	१४५०००	०.४२	६१४९४	३८८८००	१६४८८९	१०३३९५	-७७४०७
१०	१४५०००	०.३९	५५९०४	३८८८००	१४९८९९	९३९९५	१६५८८
११	१४५०००	०.३५	५०८२२	५१८४००	१८१६९६	१३०८७४	१४७४६३
१२	१४५०००	०.३२	४६२०१	५१८४००	१६५१७८	११८९७७	२६६४३९
१३	१४५०००	०.२९	४२००१	५१८४००	१५०१६२	१०८१६१	३७४६००
१४	१४५०००	०.२६	३८१८३	५१८४००	१३६५११	९८३२८	४७२९२८
१५	१४५०००	०.२४	३४७१२	७७७६००	१८६१५१	१५१४३९	६२४३६७
१६	१४५०००	०.२२	३१५५६	७७७६००	१६९२२८	१३७६७२	७६२०४०
१७	१४५०००	०.२०	२८६८७	७७७६००	१५३८४४	१२५१५७	८८७१९६
१८	१४५०००	०.१८	२६०८०	७७७६००	१३९८५८	११३७७९	१०००९७५
१९	१४५०००	०.१६	२३७०९	७७७६००	१२७१४४	१०३४३५	११०४४१०
२०	१४५०००	०.१५	२१५५३	७७७६००	११५५८५	९४०३२	११९८४४२
२१	१४५०००	०.१४	१९५९४	७७७६००	१०५०७८	८५४८४	१२८३९२६
२२	१४५०००	०.१२	१७८१३	७७७६००	९५५२५	७७७४७	१३६१६३८
२३	१४५०००	०.११	१६१९३	७७७६००	८६८४१	७०६४८	१४३२२८५
२४	१४५०००	०.१०	१४७२१	७७७६००	७८९४६	६४२२५	१४९६५११
२५	१४५०००	०.०९	१३३८३	७७७६००	७१७६९	५८३८६	१५५४८९७
२६	१४५०००	०.०८	१२१६६	५१८४००	४३४९७	३१३३०	१५८६२२७
२७	१४५०००	०.०८	११०६०	५१८४००	३९५४२	२८४८२	१६१४७०९
२८	१४५०००	०.०७	१००५५	३८८८००	२६९६१	१६९०६	१६३१६१५
२९	१४५०००	०.०६	९१४१	३८८८००	२४५१०	१५३६९	१६४६९८४
३०	१४५०००	०.०६	८३१०	३३७०००	१९३१३	११००३	१६५७९८८
३१	१४५०००	०.०५	७५५४	३३७०००	१७५५७	१०००३	१६६७९९१
३२	१४५०००	०.०५	६८६८	४०५००००	१९१८१८	१८४९५०	१८५२९४१
		total	१३३३१५६		३१८६०९७		
		NPV					१८५२९४१
	Discounted BC ratio						२.३९
		PBP					१०.८०

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समीक्षण, २०६९

income based on Average output

Tree per bigha 288 and latex extraction days 240
 Latex per tree per day 65 ml year 6 & 7
 75 ml year 8,9 &10
 100 ml Year 11, 12, 13 and 14
 150 ml year 15-25
 100 ml Year 26-27
 75 ml Year 28-29
 65 ml year 30

Dry rubber one-third of latex
 270 plants be sold at last in 15000 each

Year	Dry rubber Kg/bigha	Rate	Total income
६ - ७	१४९८	२२५	३३७०५०
८ - १०	१७२८	२२५	३८८८००
११ - १४	२३०४	२२५	५१८४००
१५ - २५	३४५६	२२५	७७७६००
२६ - २७	२३०४	२२५	५१८४००
२८- २९	१७२८	२२५	३८८८००
३०	१४९८	२२५	३३७०५०

श्रोत: रबरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन समीक्षण, २०६९

खेती खर्च

Cost incurred to establish rubber orchard in one bigha based on group discussion

year	Particular	unit	Rate/unit	Quantity	Total Amount
0 year	Land leveling	LS	20000	1	20000
	Fencing	LS	60000	1	60000
	Drainage	LS	50000	1	50000
	Pit making	No.	40	325	13000
	Stump	No.	50	325	16250
	Nursery	No. of plants	130	325	42250
	Compost	Trailer	3000	3	9000
	Chemical fertilizer	LS	1900	1	1900
	Labour	No.	200	3	600
	Planting	LS	5000	1	5000
	Staking	LS	12000	1	12000
	Total				230000
1 year	Gap filling plant-10%	No.	50	35	1750
	Planting (10%)	LS	500	1	500
	Nursery	No. of plants	130	35	4550
	Compost	Trailer	3000	3	9000
	Chemical fertilizer	LS	2000	1	2000
	Labour	No.	200	6	1200
	Management	LS	10000	1	10000
Total				29000	
year	Particular	unit	Rate/unit	Quantity	Total Amount

2 year	Gap filling plant-10%	No.	50	35	1750
	Planting (10%)	LS	500	1	500
	Nursery	No. of plants	130	35	4550
	Compost	Trailer	3000	3	9000
	Chemical fertilizer	LS	9800	1	9800
	Labour	No.	200	12	2400
	Management	LS	10000	1	10000
	Total				38000
3 year	Chemical fertilizer	LS	14000	1	14000
	Compost	Trailer	3000	3	9000
	Labour	No	200	35	7000
	Management	LS	11000	1	11000
	Total				41000
4 year	Building	Ls	60000	1	60000
	Roller Machine	LS	25000	1	25000
	Tray	No	475	20	9500
	Template	LS	500	1	500
	Variable cost as year 3	Ls	41000	1	41000
	Total				136000
5-31 year	Equipment				28225
	Tapping cup	No.	12	325	3900
	Tapping Knife	No.	450	3	1350
	Collecting cane	No.	400	1	400
	Cup Hanger	No	5	325	1625
	Spot and Rope	No	2	325	650
	Drum	No	400	2	800
	Rain guard	No	60	325	19500
	These Equipment should be replaced at alternate year. So half cost each year				
	Equipment	LS	14000	1	14000
	Variable cost as year 3	LS	41000	1	41000
	Tapper	No	45000	2	90000
	Total				145000

श्रोत: रवरवाली वस्तुस्थिति अध्ययन सभेक्षण, २०६९

अनुसूचि-२ आयात विवरण (श्रोत: व्यापार तथा निर्यात प्रबर्द्धन केन्द्र, पुल्चोक, ललितपुर)

Import of Rubber and rubber related articles from january 2009 to december 2009

Type: import

Value: NRS

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
1	35069100	Adhesives based on rubber or plastics	Kg.	2172827	220062639
2	38121000	Prepared rubber accelerators	Kg.	39174	9482372
3	38122000	Compound plasticisers for rubber or plastics	Kg.	1314300	60214215
4	40011000	Natural rubber latex~ whether or not prevulcanised	Kg.	375571	39723912
5	40012100	Natural rubber in smoked sheets	Kg.	807447	113271918
6	40012200	Technically specified natural rubber	Kg.	160	12352
7	40012900	Natural rubber	Kg.	67866	7215383
8	40013000	Balata~ gutta-percha~ guayule~ chicle and similar natural gums	Kg.	65	42000
9	40021100	Latex	Kg.	465894	41669499
10	40021900	Styrene-butadiene rubber	Kg.	122522	13869633
11	40022000	Butadiene rubber (synthetic)	Kg.	49431	4941288
12	40023100	Isobutene-isoprene rubber	Kg.	65200	11999866
13	40023900	Halo-isobutene-isoprene rubber (CIIR or BIIR)	Kg.	2288	180626
14	40024100	Latex	Kg.	11400	418468
15	40024900	Chloroprene rubber	Kg.	4760	331079
16	40025100	Acrylonitrile-butadiene rubber latex	Kg.	420	59815
17	40025900	Acrylonitrile-butadiene rubber	Kg.	162227	18649743
18	40028000	Mixtures of any product of Natural rubber~ balata~ gutta-percha~ guayule chicle and similar natural gums~ in primary forms or in plates	Kg.	196	60112
19	40029100	Synthetic latex	Kg.	3310	269901
20	40029900	Synthetic rubber	Kg.	56020	3027172
21	40030000	Reclaimed rubber in primary form	Kg.	177303	6562555
22	40040000	Waste and scrap of rubber	Kg.	55328	1112758
23	40051000	Rubber compounded with carbon black or silica	Kg.	20273	1604106
24	40052000	Solution~ dispersion of compounded rubber	Kg.	52331	3600595
25	40059100	Compounded rubber~ unvulcanised in plates~ sheets and strip	Kg.	184629	10434236
26	40059900	Compounded rubber	Kg.	51649	3845287
27	40061000	`Camel-back` strips for retreading rubber tyres	Kg.	218566	27245492
28	40069000	Articles of unvulcanised rubber	Kg.	73744	8252742
29	40070000	Vulcanised rubber thread and cord	Kg.	143636	12245763
30	40081100	Plates~ sheets and strip of cellular rubber	Kg.	349221	33323492
31	40081900	Rods and profile shapes~ of vulcanised rubber	Kg.	145538	16726655
32	40082100	Plates~ sheets and strip of non-cellular rubber	Kg.	24757	3331364
33	40082900	Non cellular rubber	Kg.	233497	19491497
34	40091100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber not reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	87907	11146518

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
35	40091200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with fittings	Kg.	16970	3504948
36	40092100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	9416	4061982
37	40093100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othwise combined only with textile materials~ without fittings	Kg.	3335	187568
38	40093200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othwise combined only with textile materials~ with fittings	Kg.	4490	497496
39	40094100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with or without their fittings (for example~ joints~ elbows~ flanges Reinforced or otherwise combined with other materils Without fittings	Kg.	6957	1324829
40	40094200	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber reinforced or otherwise combined with other materials without fittngs	Kg.	3488	897193
41	40101100	New pneumatic tyres~ of rubber~ of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Kg.	7667	2392331
42	40111000	New pneumatic rubber tyre for motorcar	Pcs.	129947	214666209
43	40112000	New pneumatic rubber tyre for buses or lorries	Pcs.	486053	412023459
44	40113000	New pneumatic rubber tyre~ for aircraft	Pcs.	524	10350246
45	40114000	New pneumatic rubber tyre for motorcycles	Pcs.	84746	35636121
46	40115000	New pneumatic rubber tyre for bicycles	Pcs.	599816	40228919
47	40116100	New pneumatic rubber tyre of a kind used on agricultural or forestry vehicles and machines ~ having a herring bone	Pcs.	14504	34092836
48	40116200	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	621	2719901
49	40116300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	2089	1864508
50	40116900	New pneumatic rubber tyre~ having a herring bone	Pcs.	7756	43987288
51	40119200	New pneumatic tyres~ of rubber of a kind used on agriculture or forestry vehicles and machines	Kg.	4476	12078885
52	40119300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm	Pcs.	1692	4906384
53	40119400	New pneumatic tyres~ of rubber used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm 12	Pcs.	20	1675658

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
54	40119900	New pneumatic rubber tyre	Pcs.	3212	7431932
55	40121100	Retreaded tyres of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Pcs.	1139	1455992
56	40121200	Retreaded rubber tyre of a kind used on buses or lorries	Pcs.	15307	6031566
57	40121300	Retreaded rubber tyre of a kind used on aircraft	Pcs.	145	36505
58	40121910	Retreaded rubber tyre of a kind used on agricultural tractors	Pcs.	2746	4551478
59	40121920	Retreaded or used pneumatic tyres of rubber of a kind used on animal driven vehicles	Pcs.	920	800096
60	40121930	Tyre of a kind used on bicycles	Pcs.	150862	8431510
61	40121990	Tyre treads and tyre flaps~ of rubber	Pcs.	2290	1876915
62	40122000	Used pneumatic rubber tyres	Pcs.	412	108713
63	40129000	Solid or cushion tyre of rubber	Kg.	319449	76051282
64	40131000	Inner rubber tube for motorcar~ buses~ lorries	Pcs.	161556	38146032
65	40132000	Inner rubber tube for bicycle	Pcs.	715955	26039003
66	40139010	Inner rubber tube for agricultural tractors	Pcs.	8198	5852012
67	40139020	Inner tubes~ of rubber of a kind used on Animal driven Vehicles	Kg.	12229	1078620
68	40139090	Inner rubber tube	Pcs.	296513	23810442
69	40141000	Sheath contraceptives	Kg.	643644	91331349
70	40149000	Hygienic and pharmaceutical articles of vulcanised rubber	Kg.	151167	6037290
71	40151100	Surgical Gloves	Kg.	490458	55677747
72	40151900	Rubber gloves	Kg.	18679	2613247
73	40159000	Apparel and clothing accessories of rubber	Kg.	24762	1546871
74	40161000	Articles of cellular rubber	Kg.	18607	1961330
75	40169100	Floor coverings and mats of rubber	Kg.	220219	15659636
76	40169200	Erasers	Kg.	1251539	16653073
77	40169300	Gaskets~ washers	Kg.	215717	41661373
78	40169400	Boat or dock fenders	Kg.	7924	633977
79	40169500	Inflatable articles of vulcanised rubber	Kg.	56526	1723267
80	40169910	Articles of vulcanised rubber	Kg.	56157	477093
81	40169990	Articles of vulcanised rubber other than hard rubber	Kg.	61081	1724168
82	40170000	Hard rubber including waste~ scrap~ articles of hard rubber	Kg.	102083	6845590
83	56041000	Rubber thread and cord~ textile covered	Kg.	131443	1718692
84	58062000	Woven fabric~ containing by weight 5 % or more of elastomeric yarn or rubber thread	Kg.	35502	16140512
85	59069100	Rubberised textile fabric~ knitted and crocheted	Kg.	5731	418284
86	59069900	Rubberised textile fabric	Kg.	275807	60832923
87	59111000	Textile fabric~ felt and felt line woven fabrics coated~ covered or laminated with rubber~ leather or other material~ of a kind used for card clothing~ and for technical purposes	Kg.	103780	13258196
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

88	60024000	Knitted and crocheted fabrics of a width exceeding 30 cm~ by weight 5% or more of elastomeric yarn but not containing rubber thread	Kg.	68155	9896862
89	60041000	Knitted or crocheted fabrics of a width exceeding 30 cm containing by weight 5% or more of elastomeric yarn but not containing rubber thread	Kg.	800	26326
90	61161000	Gloves~ Impregnated~ coated or covered with plastics or rubber	Kg.	12787	148200
91	62104000	M&B garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Kg.	1720681	211504764
92	62105000	W&G garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Kg.	508687	79042887
93	64019900	Waterproof footwear with outer soles and upper of rubbers and of plastics	Pairs	21951	2301411
94	64021200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of and uppers of rubber or plastics	Pairs	19965	2418886
95	64029100	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastic~ covering the ankle	Pairs	38185	2364150
96	64029900	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastics	Pairs	14040070	600963143
97	64031200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of rubber~ plastics leather or composition of leather and uppers of leather	Pairs	21854	1446101
98	64031900	Sports footwear with outer sole of rubber	Pairs	160170	18922668
99	64041900	Footwear with outer sole of rubber or plastics	Pairs	4446321	226993373
100	64062000	Outer soles and heels of rubber or plates	Kg.	1225413	48396741
101	65069100	Headgear of rubber or of plastics	Kg.	16264	2186878
102	94042100	Mattresses of cellular rubber or plastic	Pcs.	141361	45786329
103	96151100	Combs~ hair-slides of hard rubber or plastic	Kg.	179790	4805417
		Total			3327342666

From date january to december 2010

Type: import

Value: NRS

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
1	35069100	Adhesives based on rubber or plastics	Kg.	3019736	261572762
2	38121000	Prepared rubber accelerators	Kg.	36354	9399687
3	38122000	Compound plasticisers for rubber or plastics	Kg.	1174305	68639953
4	38123000	Anti oxidising preparations and other compound stabilisers for rubber or plastics	Kg.	288476	48593107
5	40011000	Natural rubber latex~ whether or not prevulcanised	Kg.	359165	56109286
6	40012100	Natural rubber in smoked sheets	Kg.	713553	186409914
7	40012200	Technically specified natural rubber	Kg.	21770	7408135
8	40012900	Natural rubber	Kg.	111867	11625034
9	40013000	Balata~ gutta-percha~ guayule~ chicle and similar natural gums	Kg.	15154	1584219
10	40021100	Latex	Kg.	323430	31187603
11	40021900	Styrene-butadiene rubber	Kg.	99866	12530937
12	40022000	Butadiene rubber (synthetic)	Kg.	33932	6046796
13	40023100	Isobutene-isoprene rubber	Kg.	43200	15671217
14	40023900	Halo-isobutene-isoprene rubber (CIIR or BIIR)	Kg.	1040	80255
15	40024900	Chloroprene rubber	Kg.	6615	479252
16	40025900	Acrylonitrile-butadiene rubber	Kg.	122205	21624903
17	40026000	Isoprene rubber (IR)	Kg.	138	95991
18	40029100	Synthetic latex	Kg.	3155	230463
19	40029900	Synthetic rubber	Kg.	58096	2831554
20	40030000	Reclaimed rubber in primary form	Kg.	85715	2843336
21	40040000	Waste and scrap of rubber	Kg.	32058	1119184
22	40051000	Rubber compounded with carbon black or silica	Kg.	30791	2699564
23	40052000	Solution~ dispersion of compounded rubber	Kg.	14116	1091131
24	40059100	Compounded rubber~ unvulcanised in plates~ sheets and strip	Kg.	164373	14444157
25	40059900	Compounded rubber	Kg.	105484	9180383
26	40061000	`Camel-back` strips for retreading rubber tyres	Kg.	137108	22632297
27	40069000	Articles of unvulcanised rubber	Kg.	64678	12308108
28	40070000	Vulcanised rubber thread and cord	Kg.	193915	13065714
29	40081100	Plates~ sheets and strip of cellular rubber	Kg.	358630	36796247

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
30	40081900	Rods and profile shapes~ of vulcanised rubber	Kg.	166013	22109588
31	40082100	Plates~ sheets and strip of non-cellular rubber	Kg.	51153	5773549
32	40082900	Non cellular rubber	Kg.	317641	36775791
33	40091100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber not reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	229323	19522748
34	40091200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with fittings	Kg.	29953	8426065
35	40092100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	17824	6245340
36	40092200	Tubes~ pipes and hoses reinforced or otherwise combined only with metal with fittings	Kg.	7785	824723
37	40093100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othwise combined only with textile materials~ without fittings	Kg.	8210	2655382
38	40093200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othwise combined only with textile materials~ with fittings	Kg.	2378	197067
39	40094100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with or without their fittings (for example~ joints~ elbows~ flanges Reinforced or otherwise combined with other materils Without fittings	Kg.	27041	3537186
40	40094200	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber reinforced or otherwise combined with other materials without fitngs	Kg.	6621	3051513
41	40101100	New pneumatic tyres~ of rubber~ of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Kg.	8932	2606231
42	40101200	Conveyer belt~ reinforcrd only with textile materials	Kg.	25456	7470309
43	40101900	Conveyor belts and belting	Kg.	111551	26969302
44	40103100	Endless transmission belts of trapezoidal cross section (V-belts) V-ribbed of an outside circumference exceeding 60 cm but not exceeding 180 cm	Kg.	98266	21711491

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
45	40103200	Endless transmission belts of trapezoidal cross Section (V-belts)~ other than V ribbed~ of an outside circumference exceeding 60 cm but not exceeding 180 cm	Kg.	20855	3701295
46	40103300	Endless transmission belts of trapezoidal cross-Section (V-belts)~ V-ribbed~ of an outside circumference exceeding 180 cm but not exceeding 240 cm	Kg.	14984	3403935
47	40103400	Endless transmission belts of trapezoidal cross section (V-belts) ~ other than V-ribbed of an outside circumference exceeding 180 cm but not exceeding 240 cm	Kg.	3604	897180
48	40103500	Endless synchronous belts~ of an outside circumference exceeding 60 cm but not exceeding 180 cm	Kg.	3381	969009
49	40103600	Endless synchronous belts~ of an outside circumference exceeding 150 cm but not exceeding 198 cm	Kg.	14	62272
50	40103900	Endless transmission belts	Kg.	47213	8855922
51	40111000	New pneumatic rubber tyre for motorcar	Kg.	116030	246963454
52	40112000	New pneumatic rubber tyre for buses or lorries	Pcs.	96546	484365968
53	40113000	New pneumatic rubber tyre~ for aircraft	Pcs.	2680	57952919
54	40114000	New pneumatic rubber tyre for motorcycles	Pcs.	164464	75896718
55	40115000	New pneumatic rubber tyre for bicycles	Pcs.	727923	49539720
56	40116100	New pneumatic rubber tyre of a kind used on agricultural or forestry vehicles and machines ~ having a herring bone	Pcs.	9643	46194074
57	40116200	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	211	3257929
58	40116300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	106	2445630
59	40116900	New pneumatic rubber tyre~ having a herring bone	Pcs.	11285	29648906

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
60	40119200	New pneumatic tyres~ of rubber of a kind used on agriculture or forestry vehicles and machines	Pcs.	6265	36076874
61	40119300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm	Pcs.	36909	7169075
62	40119400	New pneumatic tyres~ of rubber used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm 12	Pcs.	90	1894308
63	40119900	New pneumatic rubber tyre	Pcs.	8227	10786084
64	40121000	Retreaded rubber tyre for agricultural tractors	Kg.	270	21260
65	40121100	Retreaded tyres of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Pcs.	10600	5876864
66	40121200	Retreaded rubber tyre of a kind used on buses or lorries	Pcs.	16723	12007855
67	40121300	Retreaded rubber tyre of a kind used on aircraft	Pcs.	249	57738
68	40121910	Retreaded rubber tyre of a kind used on agricultural tractors	Pcs.	37292	19644589
69	40121920	Retreaded or used pneumatic tyres of rubber of a kind used on animal driven vehicles	Pcs.	6947	1153453
70	40121930	Tyre of a kind used on bicycles	Pcs.	208115	12900813
71	40121990	Tyre treads and tyre flaps~ of rubber	Pcs.	38410	4294663
72	40122000	Used pneumatic rubber tyres	Pcs.	1244	309928
73	40129000	Solid or cushion tyre of rubber	Kg.	405639	139378904
74	40131000	Inner rubber tube for motorcar~ buses~ lorries	Pcs.	264602	44785912
75	40132000	Inner rubber tube for bicycle	Pcs.	946268	32765197
76	40139010	Inner rubber tube for agricultural tractors	Pcs.	14226	8785147
77	40139020	Inner tubes~ of rubber of a kind used on Aminal driven Vechicles	Kg.	39550	3625954
78	40139090	Inner rubber tube	Pcs.	302701	26587131
79	40141000	Sheath contraceptives	Kg.	28909509	281923784
80	40149000	Hygienic and pharmaceutical articles of vulcanised rubber	Kg.	232965	4129329
81	40151100	Surgical Gloves	Kg.	20414271	80143699
82	40151900	Rubber gloves	Kg.	175170	2403470
83	40159000	Apparel and clothing accessories of rubber	Kg.	44282	1456431

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
84	40161000	Articles of cellular rubber	Kg.	187339	1719861
85	40169100	Floor coverings and mats of rubber	Kg.	331364	17848943
86	40169200	Erasers	Kg.	1757128	10174892
87	40169300	Gaskets~ washers	Kg.	4158223	72247189
88	40169400	Boat or dock fenders	Kg.	2319	353689
89	40169500	Inflatable articles of vulcanised rubber	Kg.	103004	1092389
90	40169900	Article of vulcanised rubber	Kg.	8175	84616
91	40169910	Articles of vulcanised rubber	Kg.	682155	3588132
92	40169990	Articles of vulcanised rubber other than hard rubber	Kg.	358470	6993489
93	40170000	Hard rubber including waste~ scrap~ articles of hard rubber	Kg.	73818	5971187
94	56041000	Rubber thread and cord~ textile covered	Kg.	11536	607900
95	58062000	Woven faric~ containing by weight 5 % or more of elastomtric yarn or rubber therad	Kg.	8014	153470
96	59069100	Rubberised textile fabric~ knitted and crocheted	Kg.	46582	4818925
97	59069900	Rubberised textile fabric	Kg.	356038	71208077
98	59111000	Textile fabric~ felt and felt line woven fabrics coated~ covered or laminated with rubber~ leather or other material~ of a kind used for card clothing~ and for technical purposes	Kg.	194588	15788792
99	61161000	Gloves~ Impregnated~ coated or covered with plastics or rubber	Kg.	62196	291183
100	62104000	M&B garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Pcs.	691123	43471605
101	62105000	W&G garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Kg.	508357	83215237
102	64021200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of and uppers of rubber or plastics	Pairs	189	15060
103	64029100	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastic~ covering the ankle	Pairs	98019	6464316
104	64029900	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastics	Pairs	14918450	507725961
105	64031200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of rubber~ plastics leather or composition of leather and uppers of leather	Pairs	19258	1876389
106	64031900	Sports footwear with outer sole of rubber	Pairs	349366	47627041

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
107	64041900	Footwear with outer sole of rubber or plastics	Pairs	3129144	154227297
108	64062000	Outer soles and heels of rubber or plates	Kg.	1177305	40432323
109	65069100	Headgear of rubber or of plastics	Kg.	80642	4181054
110	84807900	Moulds for rubber or plastics	Kg.	83874	39519751
111	94042100	Mattresses of cellular rubber or plastic	Pcs.	139963	55499887
112	96151100	Combs~ hair-slides of hard rubber or plastic	Kg.	16002076	5379826
		Total			3981089348

From Date: January 2011 To Date: December 2011

Type: import

Value: NRS

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
1	35069100	Adhesives based on rubber or plastics	Kg.	2234141	328244430
2	38121000	Prepared rubber accelerators	Kg.	46511	5459379
3	38122000	Compound plasticisers for rubber or plastics	Kg.	2101771	111249719
4	40011000	Natural rubber latex~ whether or not prevulcanised	Kg.	187441	36370865
5	40012100	Natural rubber in smoked sheets	Kg.	464310	168367469
6	40012200	Technically specified natural rubber	Kg.	40	6855
7	40012900	Natural rubber	Kg.	138809	30819091
8	40013000	Balata~ gutta-percha~ guayule~ chicle and similar natural gums	Kg.	1020	240736
9	40021100	Latex	Kg.	291277	33983605
10	40021900	Styrene-butadiene rubber	Kg.	78936	5915935
11	40022000	Butadiene rubber (synthetic)	Kg.	60239	17456150
12	40023100	Isobutene-isoprene rubber	Kg.	43220	16962834
13	40023900	Halo-isobutene-isoprene rubber (CIIR or BIIR)	Pcs.	96	242462
14	40024100	Latex	Kg.	2770	282318
15	40024900	Chloroprene rubber	Kg.	4555	422922
16	40025100	Acrylonitrile-butadiene rubber latex	Kg.	996	85363
17	40025900	Acrylonitrile-butadiene rubber	Kg.	66200	19904512
18	40026000	Isoprene rubber (IR)	Kg.	975	476168
19	40028000	Mixtures of any product of Natural rubber~ balata~ gutta-percha~ guayule chicle and similar natural gums~ in primary forms or in plates	Kg.	684	282095
20	40029100	Synthetic latex	Kg.	2378	207095
21	40029900	Synthetic rubber	Kg.	20902	2110637
22	40030000	Reclaimed rubber in primary form	Kg.	121511	5171686
23	40040000	Waste and scrap of rubber	Kg.	49111	2009114
24	40051000	Rubber compounded with carbon black or silica	Kg.	66009	8700906
25	40052000	Solution~ dispersion of compounded rubber	Kg.	27062	3407907
26	40059100	Compounded rubber~ unvulcanised in plates~ sheets and strip	Kg.	200915	16953157
27	40059900	Compounded rubber	Kg.	87800	9328594
28	40061000	`Camel-back` strips for retreading rubber tyres	Kg.	5256	620032
29	40069000	Articles of unvulcanised rubber	Kg.	42052	1863135
30	40070000	Vulcanised rubber thread and cord	Kg.	228708	22157596
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

31	40081100	Plates~ sheets and strip of cellular rubber	Kg.	233418	26585541
32	40081900	Rods and profile shapes~ of vulcanised rubber	Kg.	34546	3836186
33	40082100	Plates~ sheets and strip of non-cellular rubber	Kg.	36919	4463730
34	40082900	Non cellular rubber	Kg.	224757	22178779
35	40091100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber not reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	107951	13233260
36	40091200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with fittings	Kg.	16509	5601836
37	40092100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	18156	2801033
38	40092200	Tubes~ pipes and hoses reinforced or otherwise combined only with metal with fittings	Kg.	8450	2078472
39	40093100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othrwise combined only with textile materials~ without fittings	Kg.	9393	2267550
40	40093200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othrwise combined only with textile materials~ with fittings	Kg.	6965	5879367
41	40094100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with or without their fittings (for example~ joints~ elbows~ flanges Reinforced or otherwise combined with other materils Without fittings	Kg.	25248	5702496
42	40094200	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber reinforced or otherwise combined with other materials without fitngs	Kg.	9769	3378374
43	40101100	New pneumatic tyres~ of rubber~ of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Pcs.	14526	6588776
44	40111000	New pneumatic rubber tyre for motorcar	Pcs.	111178	330243731
45	40112000	New pneumatic rubber tyre for buses or lorries	Pcs.	135662	744972785
46	40113000	New pneumatic rubber tyre~ for aircraft	Pcs.	6742	56006292
47	40114000	New pneumatic rubber tyre for motorcycles	Pcs.	114398	124694358
48	40115000	New pneumatic rubber tyre for bicycles	Pcs.	738265	50634721
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

49	40116100	New pneumatic rubber tyre of a kind used on agricultural or forestry vehicles and machines ~ having a herring bone	Pcs.	18138	92832171
50	40116200	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	374	5747279
51	40116300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	672	1535891
52	40116900	New pneumatic rubber tyre~ having a herring bone	Pcs.	2841	9453305
53	40119200	New pneumatic tyres~ of rubber of a kind used on agriculture or forestry vehicles and machines	Pcs.	9790	20881346
54	40119300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handing vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm	Pcs.	336	1825216
55	40119400	New pneumatic tyres~ of rubber used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm 12	Pcs.	132	28106
56	40119900	New pneumatic rubber tyre	Pcs.	9851	19844240
57	40121100	Retreaded tyres of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Pcs.	34860	12157814
58	40121200	Retreaded rubber tyre of a kind used on buses or lorries	Pcs.	8341	14666331
59	40121300	Retreaded rubber tyre of a kind used on aircraft	Pcs.	2054	265741
60	40121910	Retreaded rubber tyre of a kind used on agricultural tractors	Kg.	25734	25121143
61	40121920	Retreaded or used pneumatic tyres of rubber of a kind used on animal driven vechicles	Pcs.	3352	2421977
62	40121930	Tyre of a kind used on bycycles	Pcs.	150436	9956688
63	40121990	Tyre treads and tyre flaps~ of rubber	Pcs.	31632	8003507
64	40122000	Used pneumatic rubber tyres	Pcs.	17014	5590817
65	40129000	Solid or cushion tyre of rubber	Pcs.	574848	312274622
66	40131000	Inner rubber tube for motorcar~ buses~ lorries	Pcs.	342632	68240578
67	40132000	Inner rubber tube for bicycle	Pcs.	1181846	42378546
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

68	40139010	Inner rubber tube for agricultural tractors	Pcs.	23078	9762971
69	40139020	Inner tubes~ of rubber of a kind used on Aminal driven Vechicles	Pcs.	29621	2678199
70	40139090	Inner rubber tube	Pcs.	691498	42055057
71	40141000	Sheath contraceptives	Kg.	1208759	130715782
72	40149000	Hygienic and pharmaceutical articles of vulcanised rubber	Kg.	267729	12635818
73	40151100	Surgical Gloves	Pcs.	30865057	125627617
74	40151900	Rubber gloves	Pcs.	292731	4440528
75	40159000	Apparel and clothing accessories of rubber	Pcs.	147139	1836857
76	40161000	Articles of cellular rubber	Pcs.	619772	3053160
77	40169100	Floor coverings and mats of rubber	Pcs.	497331	20847504
78	40169200	Erasers	Pcs.	3061759	8618908
79	40169300	Gaskets~ washers	Pcs.	7609213	88560279
80	40169400	Boat or dock fenders	Pcs.	17802	160335
81	40169500	Inflatable articles of vulcanised rubber	Pcs.	3455522	2911805
82	40169900	Article of vulcanised rubber	Pcs.	1484	446437
83	40169910	Articles of vulcanised rubber	Pcs.	2636155	6032165
84	40169990	Articles of vulcanised rubber other than hard rubber	Pcs.	4205733	9967283
85	40170000	Hard rubber including waste~ scrap~ articles of hard rubber	Pcs.	512508	11243369
86	56041000	Rubber thread and cord~ textile covered	Kg.	27991	846604
87	58062000	Woven faric~ containing by weight 5 % or more of elastomtric yarn or rubber therad	Mtr	13809	160771
88	59069100	Rubberised textile fabric~ knitted and crocheted	Kg.	18078	2200950
89	59069900	Rubberised textile fabric	Kg.	814475	290392197
90	59100000	Transmission or conveyor belts or belting	Kg.	51175	13075186
91	59111000	Textile fabric~ felt and felt line woven fabrics coated~ covered or laminated with rubber~ leather or other material~ of a kind used for card clothing~ and for technical purposes	Kg.	88799	15800755
92	60024000	Knitted and crocheted fabrics of a width exceeding 30 cm~ by weight 5% or more or elastomeric yarn but not containing rubber thread	Kg.	21323	5774583
93	60041000	Knitted or crocheted fabrics of a width exceeding 30 cm containing by weight 5% or more of elastomeric yarn but not containing rubber thread	Kg.	8565	3421650
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

94	61161000	Gloves~ Impregnated~ coated or covered with plastics or rubber	Pcs.	540153	3097779
95	62104000	M&B garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Pcs.	890518	50211828
96	62105000	W&G garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Pcs.	747594	122260967
97	62111100	M&B swimwear	Pcs.	227815	13651933
98	62111200	W&G swimwear	Pcs.	59917	1602201
99	62112000	Ski suit	Pcs.	2882	613021
100	64019900	Waterproof footwear with outer soles and upper of rubbers and of plastics	Pairs	1468	320007
101	64021200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of and uppers of rubber or plastics	Pairs	1238	257046
102	64021900	Sports footwear	Pairs	1322781	186086768
103	64029100	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastic~ covering the ankle	Pairs	264219	14426575
104	64029900	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastics	Pairs	20871708	632094991
105	64031200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of rubber~ plastics leather or composition of leather and uppers of leather	Pairs	12778	977299
106	64031900	Sports footwear with outer sole of rubber	Pairs	901495	117092275
107	64041900	Footwear with outer sole of rubber or plastics	Pairs	3866291	212059030
108	64062000	Outer soles and heels of rubber or plates	Kg.	975546	62039147
109	65069100	Headgear of rubber or of plastics	Pcs.	134705	3258158
110	84807900	Moulds for rubber or plastics	Pcs.	5157	20111108
111	84818000	Tapes~ valves~ cocks	Pcs.	2619016	426545074
112	84819000	Parts of taps~ cocks~ valves and similar appliances	Pcs.	1590256	61490165
113	84841000	Gaskets and similar joints of metal sheeting combined with other material or of two or more layers of metal	Pcs.	14393	10404940
114	94042100	Mattresses of cellular rubber or plastic	Pcs.	48800	54256462
115	94042900	Mattresses	Pcs.	76687	46516699
116	96151100	Combs~ hair-slides of hard rubber or plastic	Pcs.	3991917	5197040
		Total			5771512655

From Date: January 2012 To Date: December 2012

Type: import

Value: NRS

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
1	35069100	Adhesives based on rubber or plastics	Kg.	2099160	390261571
2	38121000	Prepared rubber accelerators	Kg.	4010	2162097
3	38122000	Compound plasticisers for rubber or plastics	Kg.	1467343	136523284
4	40011000	Natural rubber latex~ whether or not prevulcanised	Kg.	250662	45093862
5	40012100	Natural rubber in smoked sheets	Kg.	357097	103602459
6	40012200	Technically specified natural rubber	Kg.	23	28879
7	40012900	Natural rubber	Kg.	26513	4228120
8	40013000	Balata~ gutta-percha~ guayule~ chicle and similar natural gums	Kg.	878	280360
9	40021100	Latex	Kg.	395378	49543339
10	40021900	Styrene-butadiene rubber	Kg.	111979	8756734
11	40022000	Butadiene rubber (synthetic)	Kg.	36901	12628342
12	40023100	Isobutene-isoprene rubber	Kg.	22022	8027781
13	40023900	Halo-isobutene-isoprene rubber (CIIR or BIIR)	Pcs.	8	30435
14	40024100	Latex	Kg.	1325	115241
15	40024900	Chloroprene rubber	Kg.	31025	3331166
16	40025100	Acrylonitrile-butadiene rubber latex	Kg.	1050	89966
17	40025900	Acrylonitrile-butadiene rubber	Kg.	88890	26477259
18	40027000	Ethylene-propylene-non-conjugated diene rubber	Kg.	50	18226
19	40029100	Synthetic latex	Kg.	5613	1210577
20	40029900	Synthetic rubber	Kg.	20741	5142332
21	40030000	Reclaimed rubber in primary form	Kg.	82942	8679842
22	40040000	Waste and scrap of rubber	Kg.	45875	3024617
23	40051000	Rubber compounded with carbon black or silica	Kg.	3396	426477
24	40052000	Solution~ dispersion of compounded rubber	Kg.	3458	419189
25	40059100	Compounded rubber~ unvulcanised in plates~ sheets and strip	Kg.	110115	13463312
26	40059900	Compounded rubber	Kg.	195146	24934782
27	40061000	`Camel-back` strips for retreading rubber tyres	Kg.	9044	1333326
28	40069000	Articles of unvulcanised rubber	Kg.	6191	774838
29	40070000	Vulcanised rubber thread and cord	Kg.	156020	21199455
30	40081100	Plates~ sheets and strip of cellular rubber	Kg.	235494	33409455
31	40081900	Rods and profile shapes~ of vulcanised rubber	Kg.	32560	4155759

S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)
32	40082100	Plates~ sheets and strip of non-cellular rubber	Kg.	103871	13609934
33	40082900	Non cellular rubber	Kg.	255746	28913555
34	40091100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber not reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	96815	43641719
35	40091200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with fittings	Kg.	13785	5459989
36	40092100	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber or than hard rubber reinforced or otherwise combined with other materials~ without fittings	Kg.	22045	5193585
37	40092200	Tubes~ pipes and hoses reinforced or otherwise combined only with metal with fittings	Kg.	14614	5486189
38	40093100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othwise combined only with textile materials~ without fittings	Kg.	35742	3291317
39	40093200	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber~ reinforced or othwise combined only with textile materials~ with fittings	Kg.	2882	646071
40	40094100	Tubes~ pipes and hoses~ of vulcanised rubber other than hard rubber~ with or without their fittings (for example~ joints~ elbows~ flanges Reinforced or otherwise combined with other materils Without fittings	Kg.	12389	2543376
41	40094200	Tubes~ pipes and hoses of vulcanised rubber reinforced or otherwise combined with other materials without fittngs	Kg.	10504	3085314
42	40101100	New pneumatic tyres~ of rubber~ of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Pcs.	25633	8903798
43	40101900	Conveyor belts and belting	Pcs.	121262	43178278
44	40111000	New pneumatic rubber tyre for motorcar	Pcs.	129328	467980703
45	40112000	New pneumatic rubber tyre for buses or lorries	Pcs.	181855	1159263924
46	40113000	New pneumatic rubber tyre~ for aircraft	Pcs.	1771	70087206
47	40114000	New pneumatic rubber tyre for motorcycles	Pcs.	132223	123848724
48	40115000	New pneumatic rubber tyre for bicycles	Pcs.	751259	55616530
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

49	40116100	New pneumatic rubber tyre of a kind used on agricultural or forestry vehicles and machines ~ having a herring bone	Pcs.	20271	153418573
50	40116200	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Kg.	1027	12894464
51	40116300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm ~ having a herring bone	Pcs.	315	9139308
52	40116900	New pneumatic rubber tyre~ having a herring bone	Pcs.	2040	12515449
53	40119200	New pneumatic tyres~ of rubber of a kind used on agriculture or forestry vehicles and machines	Pcs.	4585	15811534
54	40119300	New pneumatic rubber tyre of a kind used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size not exceeding 61 cm	Pcs.	164	5800194
55	40119400	New pneumatic tyres~ of rubber used on construction or industrial handling vehicles and machines and having a rim size exceeding 61 cm 12	Pcs.	106	3802288
56	40119900	New pneumatic rubber tyre	Pcs.	4482	26124847
57	40121100	Retreaded tyres of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	Pcs.	18477	7855290
58	40121200	Retreaded rubber tyre of a kind used on buses or lorries	Pcs.	10215	7529356
59	40121300	Retreaded rubber tyre of a kind used on aircraft	Pcs.	564	139320
60	40121910	Retreaded rubber tyre of a kind used on agricultural tractors	Pcs.	6537	26279600
61	40121920	Retreaded or used pneumatic tyres of rubber of a kind used on animal driven vehicles	Pcs.	1109	737579
62	40121930	Tyre of a kind used on bicycles	Pcs.	133518	9254675
63	40121990	Tyre treads and tyre flaps~ of rubber	Pcs.	35162	8031957
64	40122000	Used pneumatic rubber tyres	Pcs.	2066	1211785
65	40129000	Solid or cushion tyre of rubber	Pcs.	637402	359096000
66	40131000	Inner rubber tube for motorcar~ buses~ lorries	Pcs.	379029	79361428
67	40132000	Inner rubber tube for bicycle	Pcs.	1288664	48595632
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

68	40139010	Inner rubber tube for agricultural tractors	Pcs.	31474	11857949
69	40139020	Inner tubes~ of rubber of a kind used on Amina driven Vehicles	Pcs.	10779	1722997
70	40139090	Inner rubber tube	Pcs.	811768	64117888
71	40141000	Sheath contraceptives	Kg.	789804	464839033
72	40149000	Hygienic and pharmaceutical articles of vulcanised rubber	Kg.	697010	10339919
73	40151100	Surgical Gloves	Pcs.	31030905	152197825
74	40151900	Rubber gloves	Pcs.	434251	5312944
75	40159000	Apparel and clothing accessories of rubber	Pcs.	173495	1851117
76	40161000	Articles of cellular rubber	Kg.	1478759	3612673
77	40169100	Floor coverings and mats of rubber	Pcs.	607863	21622439
78	40169200	Erasers	Pcs.	5907048	14976618
79	40169300	Gaskets~ washers	Pcs.	10427829	117176939
80	40169400	Boat or dock fenders	Pcs.	3520	70421
81	40169500	Inflatable articles of vulcanised rubber	Pcs.	1696352	20032992
82	40169900	Article of vulcanised rubber	Pcs.	103	6000
83	40169910	Articles of vulcanised rubber	Pcs.	4663813	20822099
84	40169990	Articles of vulcanised rubber other than hard rubber	Pcs.	4490966	15241197
85	40170000	Hard rubber including waste~ scrap~ articles of hard rubber	Pcs.	1309146	11829882
86	56041000	Rubber thread and cord~ textile covered	Kg.	14630	1903966
87	58062000	Woven fabric~ containing by weight 5 % or more of elastomeric yarn or rubber thread	Mtr	44157	1029124
88	59069100	Rubberised textile fabric~ knitted and crocheted	Kg.	23867	2680288
89	59069900	Rubberised textile fabric	Kg.	794592	489903501
90	59111000	Textile fabric~ felt and felt line woven fabrics coated~ covered or laminated with rubber~ leather or other material~ of a kind used for card clothing~ and for technical purposes	Kg.	66733	11278767
91	60024000	Knitted and crocheted fabrics of a width exceeding 30 cm~ by weight 5% or more or elastomeric yarn but not containing rubber thread	Kg.	155521	27595003
92	61161000	Gloves~ Impregnated~ coated or covered with plastics or rubber	Pcs.	291412	2230424
93	62104000	M&B garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Pcs.	1156212	79811929
S.N.	HS code	Product Name	Unit	Quantity	Value(NRS)

94	62105000	W&G garment of textile fabric and rubberised textile fabric	Pcs.	1242224	216206945
94	64019900	Waterproof footwear with outer soles and upper of rubbers and of plastics	Pairs	41488	2465923
96	64021200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of and uppers of rubber or plastics	Pairs	1690	137348
97	64029100	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastic~ covering the ankle	Pairs	451693	22828284
98	64029900	Footwear with outer soles and uppers of rubber or plastics	Pairs	17925318	646794440
99	64031200	Ski-boots~ cross country ski footwear and snowboard boots with outer soles of rubber~ plastics leather or composition of leather and uppers of leather	Pairs	3600	442721
101	64031900	Sports footwear with outer sole of rubber	Pairs	561638	71103676
102	64041900	Footwear with outer sole of rubber or plastics	Pairs	4505192	262375256
103	65069100	Headgear of rubber or of plastics	Pcs.	149147	1909996
		Total			6516051096

अनुसूचि ३- नेपालमा दर्ता भएका रबर सम्बन्धि उद्योगहरूको विवरण

S.No.	Name of farm/company	Address	Contact Phone No.	Output	Remarks
1	Fanco International	2759/226 Bubna Market, Hamilton Road, Mori Gate Delhi	091-011-23923216	Rubber and Rubber products	
2	Gorakhkali Rubber Udhog	Gorkha GPO: 1700 Kalimati, Kathmandu	064-44079-Gorkha 01-4271102-Kathmandu	Rubber and Rubber Products; Tyres and tubes	
3	Nepal Organo Rubbers (P) Ltd.	Balaju Industrial Area, Kathmandu, GPO 1281	01-4350183	Rubber and Rubber products	
4	Pashupati Rubber Industries (P) Ltd	Lalitpur, GPO: 1970	01-5522157	Rubber and Rubber products	
5	Century Rubber Works	Birgunj	055-522573	Rubber and Rubber Products	
6	Himalaya Rubber and Plastic Udhog	Bhairahawa Industrial Estate, Bhairahawa	540845	Rubber and Rubber Products	
7	Butwal Swadeshi Bhappal Udhog P.Ltd	Rajmarg Chwok, Bhairahawa	540694	Rubber and Rubber Products	
8	Shakti Rubber Industry	Lalitpur	5522242	Rubber and Rubber Products	
9	Bagmati Rubber Udhog	Butwal, Rupandehi	540845	Rubber and Rubber Products	
10	Nepal Rubber Udhog	GPO 1979, Kamaladi, Kathmandu	4221123	Rubber and Rubber Products	

S.No.	Name of farm/company	Address	Contact Phone No.	Output	Remarks
11	Amber Rubber Industries (P) Ltd.	Hanumandas Road, Biratnagar	522414	Rubber and Rubber Products	
12	Everest Rubber Industry	Mahendra Pool, Pokhara	521571	Rubber and Rubber Products	
13	Habib Rubber Industries (P) Ltd	Ram Phedi, Bhairahawa	540378	Rubber and Rubber Products	
14	Laxmi Rubber Udhog,	Milan Chowk, Bhairahawa	540184	Rubber and Rubber Products	
15	Jyoti Polymers Udhog	Kupandole, GPO: 20690, Lalitpur	5544771	Rubber and Rubber Products, Plastic Products, Agriculture Seed Testing and equipment, Pipes and polythene	
16	Jyoti Polymers Udhog	GPO: 116 Biratnagar, Bhrikuti Chwok, Biratnagar	530935	Plastic Products, Agricultural Seed Testing and Equipments, Tyres and Tubes	

अनुसूचि-४- नेपालमा दर्ता भएका सवारी साधन

नेपाल सरकार

श्रम तथा यातायात व्यवस्थापन मन्त्रालय

यातायात व्यवस्थापन विभाग

आ.व.	बस	मिनिबस	क्रेन/डोजर एस्काभेटर/ ट्रक	कार/जिप भ्यान	पिक अप	माइक्रो	टेम्पो	मोटरसाईकल	ट्रैक्टर पावरटेलर	अन्य	आ.व.को जम्मा	आ.व. सम्मको कुल जम्मा
०४६/४७	४१५९	२०६४	८९६९	२४०५०	०	०	२३५९	३५७७६	६७६९	१०२	८४२४८	८४२४८
०४७/४८	४५८	२२६	८००	१८९३	०	०	८५६	४९५४	७८८	१५४९	११५२४	९५७७२
०४८/४९	४१३	१४८	१५२४	२११५	०	०	१२०७	८१५४	५४८	३५८	१४४६७	११०२३९
०४९/५०	६०६	१८५	१४९१	२२६६	०	०	६२	७६०८	२६२	३८१	१२८६१	१२३१००
०५०/५१	११६८	७७	१७४०	३०४९	०	०	१५४	८६५३	१३९६	३७२	१६६०९	१३९७०९
०५१/५२	८५०	८३	१६२९	३०४३	०	०	२४१	९४०१	१८१४	३५३	१७४१४	१५७१२३
०५२/५३	४८६	८२	११५१	५२६१	०	०	११७	१३८५५	२१८३	५८	२३१९३	१८०३१६
०५३/५४	६०८	१७५	९०७	२९९३	०	०	१८५	१२६३३	१२५७	३५२	१९११०	१९९४२६
०५४/५५	८९९	१३०	१२९१	४१३९	०	०	३४४	१२३०६	१२६५	५१	२०४२५	२१९८५१
०५५/५६	८७२	१९	९७८	२५०७	०	०	३८८	१७०९०	२२४८	३७	२४१३९	२४३९९०
०५६/५७	४९४	१२२	८२९	३६४७	०	०	७८९	१९७५५	२५४२	१०२	२८२८०	२७२२७०
०५७/५८	१२०३	२५०	१२७१	५१५२	०	०	२३२	२९२९१	३५१९	७७	४०९९५	३१३२६५

आ.व.	बस	मिनिबस	क्रैन/डोजर एस्काभेटर/ ट्रक	कार/जिप भ्यान	पिक अप	माइक्रो	टेम्पो	मोटरसाईकल	ट्रैक्टर पावरटेलर	अन्य	आ.व.को जम्मा	आ.व. सम्मको कुल जम्मा
०५८/५९	८६८	४७५	१७९८	४३७४	०	०	२४८	३८५२२	३१८९	८६	४९५६०	३६२८२५
०५९/६०	४३२	२९८	१२१२	२९०६	५८१	२३२	१७	२९४०४	२४८५	४३	३७६१०	४००४३५
०६०/६१	७३२	२३७	१४७७	७०७९	४७८	८८४	१६	२६५४७	२१९१	५८	३९६९९	४४०१३४
०६१/६२	७५३	२८५	१५९२	४७८१	०	५८४	४८	३१०९३	१३७४	२१	४०५३१	४८०६६५
०६२/६३	१५२८	६६३	२२६३	५११४	३६	६६	६०	४५४१०	६३५		५५७७५	५३६४४०
०६३/६४	१५६४	८०६	३२७८	५१५६	७३६	१३८	१२	७२५६८	२९४२	१५३५	८८७३५	६२५१७५
०६४/६५	१४१९	११७९	३५९४	४७४१	१५८८	३१	१८	६९६६६	३२९७	२०६	८५७३९	७१०९१४
०६५/६६	१८४३	५९३	३६४३	६८५७	१२८७	१२८	२०	८३३३४	४६६३	२०२	१०२५७०	८१३४८४
०६६/०६७	१८८८	७८०	४५२४	१२२६८	१९७५	१४५	९	१६८७०७	११४६०	३१	२०१७८७	१०१५२७१
०६७/०६८	१६१०	१३७०	१९६९	८५१०	३०८७	११५	२	१३८९०७	७९३७	१३३	१६३६४०	११७८९११
०६८/०६९	१०१६	६०२	५९३	५४०३	१२०८	६१	६	९०३०५	२५१२	७३	१०१७७९	१२८०६९०
जम्मा	२५८६९	१०८४९	४८५२३	१२७३०४	१०९७६	२३८४	७३९०	९७३९३९	६७२७६	६१८०	१२८०६९०	

तस्विरमा रबर

नेपालको पहिलो रबर बगैँचा, शनिश्चरे, भापा

रबरको चोप जमाउने कार्य

रबर शीट बनाउने रोलर मेशीन, शनिश्चरे

रोलिङ्ग पछि सुकाइएको रबर शीट, बुधबारे

रबरको चोप निकाल्न टेपीङ्ग गर्दै, कृषक, बुधबारे

रोप्न तयार पारिएको रबर विरुवा, बुधबारे

रबरको चोप संकलन गर्ने तरिका

रबरको चोप संकलन गर्ने तरिका

चिया बगैँचामा रबर, पृथ्वीनगर

सामुदायीक वन धाइजनमा रोपीएको रबर

एग्रोफरेष्ट्र प्रोमोशन सेन्टरमा रबर वीरुवा

एग्रोफरेष्ट्र प्रोमोसन सेन्टरकोरबर नर्सरी

अध्ययन क्रममा भएको छलफल तथा सर्भेको एक भलक

